

Conferința științifică națională cu participare

internațională a tinerilor cercetători

VALORIFICAREA PATRIMONIULUI
ETNOCULTURAL AL REPUBLICII MOLDOVA
ÎN EDUCAȚIA TINEREI GENERAȚII

Chișinău, 17 noiembrie 2016

programul și rezumatele comunicărilor

INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL AL AȘM
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE A USM
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI GEOGRAFIE A UPS „ION CREANGĂ”
DIRECȚIA GENERALĂ EDUCAȚIE, TINERET ȘI SPORT
A CONSILIULUI MUNICIPAL CHIȘINĂU

Conferința științifică națională cu participare internațională
a tinerilor cercetători

**VALORIFICAREA PATRIMONIULUI ETNOCULTURAL
AL REPUBLICII MOLDOVA
ÎN EDUCAȚIA TINEREI GENERAȚII**

Chișinău, 17 noiembrie 2016

PROGRAMUL ȘI REZUMATELE COMUNICĂRILOR

Chișinău
2016

Comitetul organizatoric:

Victor GHILAȘ	doctor habilitat în studiul artelor, conferențiar cercetător (Institutul Patrimoniului Cultural, AȘM) – președinte
Ivan DUMINICA	doctor în istorie (IPC, AȘM)
Adrian DOLGHI	doctor în istorie (IPC, AȘM)
Viorica NEGREI	(șef-adjunct Direcția Generală Educație Tineret și Sport a Consiliului Municipal Chișinău)
Alina FELEA	doctor în istorie (Institutul de Istorie, AȘM)
Ludmila MOISEI	doctor în istorie (IPC, AȘM)
Marina GUȚU	(Institutul de Istorie, AȘM)
Dorina ONICA	(IPC, AȘM)
Iurie COJUCARI	(IPC, AȘM)

Comitetul științific:

Victor GHILAȘ	doctor habilitat în studiul artelor, conferențiar cercetător (IPC, AȘM)
Ion GUMENÂI	doctor habilitat în istorie, conferențiar universitar (Facultatea de Istorie și Filosofie, USM)
Sergiu MUSTEAȚĂ	doctor în istorie, conferențiar universitar (Facultatea de Istorie și Geografie, UPS „I. Creangă”)
Adrian DOLGHI	doctor în istorie (IPC, AȘM)
Liliana CONDRATICOVA	doctor în istorie, conferențiar cercetător (IPC, AȘM)
Svetlana PROCOP	doctor în istorie, conferențiar cercetător (IPC, AȘM)
Ivan DUMINICA	doctor în istorie (IPC, AȘM)

Redactare: Vitalie ȚURCANU (textele în limba română)

Nadejda CARA, doctor în filologie (textele în limba rusă)

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

„Valorificarea patrimoniului etnocultural al Republicii Moldova în educația tinerei generații”, conferință științifică națională cu participare internațională a tinerilor cercetători (2016 ; Chișinău). Conferință științifică națională cu participare internațională a tinerilor cercetători “Valorificarea patrimoniului etnocultural al Republicii Moldova în educația tinerei generații”, Chișinău, 17 noiembrie 2016 : Programul și rezumatele comunicărilor / coord. șt.: Victor Ghilaș [et al.]. - Chișinău : S. n., 2016 (Tipogr. “Tipocart Print”). - 62 p.

Antetit.: Inst. Patrimoniului Cultural al AȘM, Fac. de Istorie și Filosofie a USM, Fac. de Istorie și Geografie a UPS “Ion Creangă”, Dir. Gen. Educație, Tineret și Sport a Consiliului mun. Chișinău. - Texte: lb. rom., rusă.

ISBN 978-9975-133-48-7.

CZU 39+008(478):37.015(082)=135.1=161.1

V-20

Culegerea de rezumate este realizată în cadrul proiectului pentru tineri cercetători 16.819.06.13F. Valorificarea patrimoniului etnocultural al Republicii Moldova în educația tinerei generații

AGENDA CONFERINȚEI

Joi, 17 noiembrie 2016

(Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 1)

09.00-09.30 – Înregistrarea participanților (*Holul AȘM*)

09.30-10.00 – Deschiderea oficială (*Sala Mică*)

10.00-12.00 – Ședințe în ateliere

Atelierul I (Sala Mică - 10.00-12.00; biroul 408 - 12.30-15.00)

Atelierul II (biroul 426)

Atelierul III (biroul 538)

12.00-12.30 – Pauză de cafea

12.30-15.00 – Ședințe în ateliere

15.00-15.30 – Ședința de totalizare (*biroul 408*)

Înmânarea diplomelor de participare

PROGRAMUL CONFERINȚEI

Deschiderea oficială (*biroul 408*)

09.30-10.00

Moderator: Victor GHILAȘ

Mesaje de salut

Victor ȚVIRCUN, *dr. hab., prof. univ., academician coordonator
al Secției Științe Umanistice și Arte a AȘM*

Victor GHILAȘ, *dr. hab., conf. cerc., directorul Institutului
Patrimoniului Cultural al AȘM*

Ion GUMENÂI, *dr. hab., conf.univ., decanul
Facultății de Istorie și Filosofie a USM*

Tatiana NAGNIBEDA-TVERDOHLEB, *șef al Direcției Generale Educație,
Tineret și Sport a Consiliului municipal Chișinău*

Atelierul I
10.00-12.00

Moderatori: Ivan DUMINICA, Marina GUȚU

Serghei HEGHEA (IPC, AȘM). *Situri eneolitice pe moșia com. Brînzeni, r-nul Edineț*

Степан КОРОЛЯК (Факультет истории и философии, МолдГУ). *Раннехристианские базилики на территории Добруджи – важный элемент историко-культурного наследия*

Marin ȘALARI (Ps. Siluan, Episcop de Orhei). *Mănăstirile Moldovei ca patrimoniu spiritual și cultural al societății*

Александр МАГОЛА (ИКН, АНМ). *Старинные румынские рукописи и документы, найденные на Святой Горе Афон*

Ecaterina OPREA (IPC, AȘM). *Statutul juridic al țiganilor din Țara Moldovei în secolele XIV–XV*

Marina GUȚU (Institutul de Istorie, AȘM). *Influențe etno-demografice ale transformării unor teritorii românești în raiale otomane (mijlocul sec. XV – începutul sec. XVIII)*

Daniela HADÎRCA-NASTAS (Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), AȘM). *Contacte și colaborări româno-franceze în a doua jumătate a secolului al XVI-lea – secolul al XVII-lea*

Dr. Andrei EMILCIUC (Institutul de Istorie, AȘM). *Implicarea negustorilor armeni în comerțul cu vite din Basarabia (1812–1853)*

Mihail BULMAGA (Facultatea de Istorie și Filosofie, USM). *Etapele construcției bisericii „Nașterea Maicii Domnului” din satul Zăicana, raionul Criuleni*

12.30-15.00

Федор ТОНУ (Факультет истории и философии, МолдГУ). *Роль протестантской и неопротестантской церкви в Бессарабии XIX века в контексте культурно-исторического наследия*

Иван РЯБЦЕВ (ИКН, АНМ). *Миграция населения Бессарабии XIX века в описаниях современников*

Vlada GHERMAN (Facultatea de Istorie și Filosofie, USM). *Pogromul evreiesc din 1903. Mecanism al perturbării politicii mondiale*

Alexandru BEJENARU (Facultatea de Istorie și Filosofie, USM). *Satul basarabean în perioada interbelică (cazul comunelor Mălăiești și Bălăbănești, județul Lăpușna)*

Petru CIOBANU (Facultatea de Istorie și Filosofie, USM). *Mihai Robu (1884–1944), primul episcop indigen al Diecezei Romano-Catolice de Iași*

Dr. Ivan DUMINICA (IPC, AȘM). *Dimitar Mincev (1905-1973) – un cercetător uitat al bulgarilor din Basarabia*

Cristian CONSTANTIN (Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România). *Negustorii din Basarabia și comerțul cu cereale de la Dunărea de Jos (1919–1940)*

Олег УРСАН (Институт истории, АНМ). *Украинское население села Кетрошика Веке в первой половине XX века*

Виталий КАЗАНЖИ (Исторический факультет Софийского университета им. Св. Климента Охридского, Болгария). *Приусадебные земельные участки в комплексе традиций земледелия у бессарабских болгар и гагаузов конца XX – начала XXI вв.*

Mariana BUBUIOC (Facultatea de Istorie și Filosofie, USM). *Anul 1994 în istoria relațiilor moldo-turce. Aspecte din relațiile politico-diplomatice*

Roman TATARLÎ, Valeria TATARLÎ (Facultatea de Istorie și Filosofie, USM). *Activitatea diasporei azere în Republica Moldova (1991–2016)*

Atelierul II 10.00-12.00

Moderatori: Adrian DOLGHI, Viorica NEGREI

Cristina GHERASIM (Facultatea de Istorie și Filosofie, USM). *Încadrarea alogenilor în rândurile nobilimii din Basarabia – o politică imperială de de-naționalizare*

Сергей СЫЧЁВ (Факультет истории и философии, МолдГУ). *Бессарабское земство в воспоминаниях современников*

Dr. Diana EȚCO (Institutul de Istorie, AȘM). *Unele aspecte din istoria funcționării școlii spirituale de băieți din Ismail*

Petru GOLBAN (Facultatea de Istorie și Filosofie, USM). *Prezența minorităților etnice la studii în cadrul Școlii Agricole de la Cucuruzeni*

Mihail CHILARU (IPC, AȘM). *Politica Culturală a Statului Român și impactul asupra minorităților naționale în Basarabia Interbelică.*

Dr. Adrian DOLGHI (IPC, AȘM). *Formarea conștiinței civice sovietice prin promovarea identității moldovenești în învățământul și știința istorică (1944–1965)*

Dr. Lidia PRISAC (IPC, AȘM). *„Factorul etnic” din Republica Moldova la 25 de ani de la proclamarea independenței*

Viorica NEGREI (șef adjunct DGETS mun. Chișinău). *Lumea multiculturală și păstrarea valorilor naționale – o problemă importantă studiată la lecțiile de educație civică*

12.30-15.00

Dr. Ludmila MOISEI (IPC, AȘM). *Educația interculturală – oportunitate de promovare a patrimoniului etnocultural*

Dorina ONICA (IPC, AȘM). *Valorificarea componentelor patrimoniului spiritual în educația tinerei generații*

Ala BÎRLADEANU (Liceul Teoretic „Ion Creangă”, mun. Chișinău). *O perspectivă multiplă în predarea istoriei ori învățarea istoriei în afara orei de curs*

Др. Ирина КАУНЕНКО (ИКН, АНМ). *Подготовка психологов к работе в поликультурном образовательном пространстве*

Др. Виктор ДАМИАН (ИКН, АНМ). *Еврейский этнокультурный компонент в системе образования Республики Молдова: история и структура*

Dr. Andrei PROHIN (MNEIN). *Cultura tradițională românească în presa pentru copii din Republica Moldova*

Atelierul III

10.00-12.00

Moderator: Alina FELEA, Natalia GRĂDINARU

Livia SÎRBU (IPC, AȘM). *Rolul patrimoniului arheologic în societatea contemporană*

Др. Нина ИВАНОВА (ИКН, АНМ). *Символы Республики Молдова в представлении молодежи страны*

Татьяна ВОЛОШИНА (Chișinău). *Основные исторически сложившиеся ресурсы для формирования этнической и языковой толерантности в Республике Молдова*

Dr. Adrian DOLGHI, dr. Denis FABIAN (IPC, AȘM). *Valori naționale și europene: cazuri de succes în acomodarea diversității în statele UE*

Dr. Alina FELEA (Institutul de Istorie, AȘM). *Căsătoriile mixte: istorie și contemporaneitate – propunere pentru un modul de predare-învățare*

Георгий ПАСКАЛОВ (Факультет истории и философии, МолдГУ). *Сохранение и продвижение культурно-исторического наследия в городе Твардица Тараклийского района*

Николай КИРНЕВ (Кишиневский государственный педагогический университет им. И. Крянгэ). *Уровень знаний языка и истории своего народа в среде болгарской молодежи Республики Молдовы (пример города Твардица Тараклийского района)*

Maria AXENTI (IPC, AȘM). *Interacțiuni culturale în spațiul urban: cartografierea Chișinăului multietnic*

Dr. Natalia GRĂDINARU (IPC, AȘM). *Medicina populară: prerogative de cercetare*

Carolina COTOMAN (IPC, AȘM). *Cercetarea patrimoniului etnografic (axată pe exemple din localitatea Crihana Veche, raionul Cahul)*

12.30-15.00

Nicolae DUDNICENCO (MNEIN). *Cunoștințe ale poporului român referitoare la stejar*

Федор ЧАВДАРЬ (Исторический Факультет Великотырновского университета им. Св. св. Кирилла и Мефодия, Болгария). *Этнокультурная тематика в газете «Ана Сэзю» (1988–1994 гг.) (по результатам пилотного исследования)*

Надежда АКСЕНОВА (ИКН, АНМ). *Репертуар Государственного молодежного театра „С улицы роз” в период 2010–2015 гг. в аспекте воспитания молодого поколения*

Александр ЛАМБОВ (Факультет права, МолдГУ). *Правовое положение потомков болгарских переселенцев в Республике Молдова и Республике Болгария в настоящее время*

Marina MIRON (Chișinău). *Fenomenul Meșterului Manole în folclorul bulgar și moldovenesc și rolul acestei teme în educația tinerei generații*

Marinela BRÂNZEANU (Liceul Academiei de Științe a Moldovei). *Necesitatea valorificării patrimoniului etnocultural în educarea tinerei generații*

Dr. Luisa – Georgiana TANASE (Școala Gimnazială Frătăuții Vechi, Suceava, România). *Tânăra generație și meșteșugurile artistice tradiționale românești*

Ludmila TOMULEȚ (Departamentul Studii, USM), dr.hab. prof. univ., Valentin TOMULEȚ (Facultatea de Istorie și Filosofie, USM). *Unele considerații privind clasificarea și expresia semantică a principalelor dansuri populare la românii basarabeni*

Nicolae GRIBINCEA (Facultatea de Arte Frumoase, USM). *Coregrafia tradițională – parte componentă a patrimoniul imaterial al Republicii Moldova*

Наталья КАУНОВА (ИКН, АНМ). *Изучение ценностной сферы современной молодежи ромов.*

Rodica NASTAS (UPS „I. Creangă”). *Arhitectura obiectelor individuale și sociale ale comunității evreiești basarabene la sf. sec.XIX- înc. sec. XX*

SITURI ENEOLITICE PE MOȘIA COMUNEI BRÎNZENI, RAIONUL EDINEȚ

Serghei HEGHEA

Patrimoniul cultural constituie componenta moștenită a culturii, prezentă în viața de astăzi sub forma unor vestigii materiale și imateriale, fiind cea mai importantă mărturie a legăturii dintre fenomenele culturale ale trecutului cu cele din prezent. El reprezintă unul dintre factorii definitorii ai identității și cea mai importantă mărturie a genezei și evoluției culturale. La rândul său, patrimoniul areologic reprezintă totalitatea vestigiilor materiale ale existenței umane din trecut, un tezaur esențial al moștenirii culturale și o punte de legătură între prezent și trecut.

Spațiul pruto-nistean a fost un teritoriu intens valorificat în preistorie, dovadă acestui fapt fiind identificarea de către specialiști a unui șir de monumente areologice. Una dintre cel mai bine documentate este zona Podișului Moldovei de Nord, care pe lângă abundența siturilor arheologice, cuprinde peisaje culturale pitorești determinate de forme de relief specifice – toltre. Într-o astfel de zonă este situată com. Brînzani (r-nul Edineț), pe teritoriul căreia sunt cunoscute în prezent 18 monumente arheologice, zece dintre care conțin vestigii atribuite epocii eneolitice și anume culturii Cucuteni-Tripolie. Cercetări arheologice sistematice au fost efectuate în siturile Brînzani VIII-*La-Siiece*, Brînzani IV-*Gîrla lui Ștefan* și Brînzani III-*Țiganca*.

Brînzani VIII-*La-Siiece* reprezintă un sit arheologic cu material tipic etapei mijlocii a culturii Cucuteni-Tripolie. Așezarea ocupă o suprafață de 25 ha, iar până în prezent au fost cercetate urmele a șase locuințe de suprafață și a unui complex cu destinație cultică. Pe lângă numeroasele descoperiri de ceramică pictată, piese de silex și piatră, plastică antropomorfă și zoomorfă, au fost atestate urme ale prelucrării cuprului.

Așezarea Brînzani IV-*Gîrla lui Ștefan* a fost cercetată în anul 1977, fiind depistate resturile a două locuințe de suprafață cu etaj, în cadrul cărora au fost identificate urmele unor instalații de încălzit și gătit hrana, un bogat inventar ceramic de factură fină (cu motive pictate) și grosieră (cu decor în relief), piese de silex, piatră ș.a. Inventarul arheologic descoperit a fost calificat drept etalon pentru identificarea treptei Caracușeni în evoluția culturii Cucuteni-Tripolie.

Brînzani III-*Țiganca* reprezintă o așezare cercetată integral în anii 1970-1975. Ca rezultat a fost descoperit un bogat material arheologic reprezentat practic de toate categoriile de vestigii materiale specifice etapei târzii a culturii Cucuteni-Tripolie. Originalitatea descoperirilor a servit drept temei pentru identificarea treptei Brînzani în evoluția culturii tripoliene.

În procesul de cercetare a siturilor vizate, alături de specialiști, au fost implicați și localnicii, care și-au adus aportul la descoperirea trecutului regiunii, iar rezultatele investigațiilor efectuate pe teritoriul com. Brînzani au fost publicate în lucrări științifice, valoarea cărora este apreciată atât în mediul

științific autohton, cât și departe de hotarele țării. Toate acestea reprezintă o sursă importantă pentru cunoașterea trecutului care merită a fi incluse în ciclul de lecții privind istoria locală din cadrul cursului de istorie predat elevilor în instituțiile școlare.

РАННЕХРИСТИАНСКИЕ БАЗИЛИКИ НА ТЕРРИТОРИИ ДОБРУДЖИ – ВАЖНЫЙ ЭЛЕМЕНТ ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ *Степан КОРОЛЯК*

В результате археологических изысканий последних десятилетий были обнаружены неопровержимые доказательства наличия христианских базилик на территории Добруджи. В этой связи интерес представляет работа Адриана Рэдулеску, в которой описывает большинство христианских базилик, расположенных на территории Добруджи. В ходе археологических раскопок были обнаружены следующие раннехристианские базилики: *Niculitel, Argamum – Capul Dolojman, Axiopolis – Cernavoda, Calatis – Mangalia, Dinogetia – Garvan, Histria, Ibida– Slava Rusă, Tropaem Traiani – Adamclisi.*

Основываясь на упомянутых выше археологических памятниках, мы можем сделать вывод, что христианство начинает проникать и распространяться на территории Добруджи с III века н.э. Концентрация большинства базилик на территории Добруджи приводит нас к выводу, что именно здесь христианство было широко распространено и более укоренено, чем к востоку от Карпат, так как данная территория входила в состав римской провинции Мезия (I–V век н.э.). Строительство множества базилик на территории Добруджи было возможно только с помощью христиан и христианских общин из других провинции империи. Необходимо указать на связь Мезии с Константинополем, который уже в то время являлся крупным религиозным центром. Строительство большого числа базилик говорит о том, что христианская община была консолидирована и обладала большими материальными ресурсами.

Кроме базилик на территории Добруджи в результате археологических раскопок были обнаружены многочисленные христианские предметы или предметы, содержащие христианскую символику. Изучение базилик в Добрудже позволяет установить время проникновения и распространения христианства среди местного населения, а также время первого соприкосновения христианской религии с язычеством и возникновения языческих реминисценций в христианстве.

Археологические данные подтверждают распространение христианства в начале I тысячелетия н.э. на территории Добруджи, а также сосуществование христианства и язычества на Балкано-Карпато-Понтийском пространстве.

МĂНĂСТИРИЛЕ МОЛДОВЕИ КА ПАТРИМОНИУ СПИРИТУАЛ ШИ КУЛТУРАЛ АЛ СОЦИЕТАӢИ

Marin ȘALARI

Pe parcursul ultimilor decenii, problema valorificării mănăstirilor și schiturilor din Republica Moldova, ca patrimoniu spiritual și cultural al societății, tot mai des devine obiectul de studii al cercetătorilor. Printre cele mai recente publicații putem nominaliza monografiile elaborate de A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei [Mănăstirea Căpriana (sec. XV–XX). Chișinău, 2003], A. Agachi [Istoria Mănăstirii Hâncu (1677–2010). Chișinău, 2010], L. Condaticova [Bocancea. Mănăstire de călugări cu hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Chișinău, 2014], I. Xenofontov [Complexul monahal Japca. Istorie și spiritualitate. Iași, 2015] și ediția enciclopedică „Mănăstirile și schiturile Republicii Moldova” [Chișinău, 2013]. Însă scopul principal al acestor lucrări este de a prezenta istoria apariției și activității acestor locașuri sfinte, pe când problema valorificării lor ca patrimoniu cultural și spiritual rămâne reflectată tangențial.

În viziunea noastră, tema valorificării mănăstirilor Moldovei ca patrimoniu spiritual și cultural poate fi privită și cercetată prin câteva aspecte. În primul rând, prin menținerea, păstrarea și transmiterea tradițiilor spiritualității creștine ortodoxe a poporului. În al doilea rând, prin fenomenul lor istorico-arhitectural, locul și ponderea mănăstirilor moldovenești în istoria arhitecturii naționale și universale. În al treilea rând, locul și ponderea mănăstirilor ca centre ale vieții spirituale, culturale și intelectuale atât pentru clerici bisericesti și călugări, cât și pentru societatea laică. În al patrulea rând, prin aspectul consolidării și educării societății, preponderent a tinerei generații, în procesul restaurării vechilor și construcției noilor mănăstiri. Toate, luate în ansamblu, ne oferă posibilitatea de a contribui la îmbunătățirea climatului moral și spiritual al societății contemporane, de a schimba radical atitudinea tinerei generații vizavi de menținerea și valorificarea moștenirii istorico-culturale și arhitecturale, precum și păstrarea ei.

СТАРИННЫЕ РУМЫНСКИЕ РУКОПИСИ И ДОКУМЕНТЫ, НАЙДЕННЫЕ НА СВЯТОЙ ГОРЕ АФОН

Александр МАГОЛА

Во второй половине XIV в. начали устанавливаться тесные взаимоотношения между Валахским и Молдавским княжествами, с одной стороны, и Афоном – с другой. Правители этих княжеств и представители знатных боярских фамилий становились ктиторами многих афонских монастырей и скитов. Они дарили святогорским монастырям священнические облачения и литургические сосуды, иконы и рукописные книги.

На их значительные денежные вклады восстанавливались и строились монастыри, расписывались часовни и храмы. Сведения о финансовой поддержке афонских обителей румынскими государями сохранились со второй половины XIV в., а о помощи Монастырю Св. Пантелеймона (Русикону) упоминается впервые 12 июня 1457 г. в хрисовуле Валашского государя Влада Цепеша. До XVIII в. румынские монахи, пользовавшиеся в богослужении славянским языком, по сути не выделялись из числа славянских несельников Афона. С XVIII века среди иноков румын распространились небогослужебные книги на румынском языке, написанные на кириллице. Они имеются почти во всех монастырских собраниях Афона. Румынские рукописи имеются и в прибрежном Монастыре Св. Пантелеймона, который построил от основания молдавский господарь Скарлат Калимахи (1807–1819), став таким образом новым ктиторм сей древней обители.

Во время нашей третьей научной экспедиции на Афон в январе 2014г. было обнаружено большое количество предметов культурного наследия, румынских книг, рукописей и документов на разных языках, которые представляют особый интерес для нашей национальной культуры. В данной статье представлены румынские рукописи, найденные в Библиотеке и Архиве Русского Свято-Пантелеймонова монастыря на Афоне. Некоторые из этих рукописей имеют необычную форму многометровых свитков, а другие, мистического содержания, раскрывают судьбу всего мира и содержат пророчество о падении Российской империи, сделанное румынским отшельником Пырву Григорие в Иорданской пустыне еще в 1868 г. Румынские рукописи и документы свидетельствуют о давнем присутствии румынских монахов в русской Афонской обители Святого Пантелеймона (например, 12 мая 1905 г. здесь подвизалось более 100 румынских монахов), а также и в других афонских обителях. Они являются подтверждением исторических и духовных связей Русикона с румынскими княжествами Молдова и Валахия, а также и с другими территориями и государствами, где проживало румынское население, которое внесло весомый вклад в культурное наследие этой обители и всего Афона.

STATUTUL JURIDIC AL ȚIGANILOR DIN ȚARA MOLDOVEI ÎN SECOLELE XIV–XV *Ecaterina OPREA*

Țara Moldovei, de la fondarea ei, era locuită de diferite etnii. Majoritatea populației o formau românii. Țăranii români au devenit treptat dependenți, căpătând statutul de șerbi, numiți *vecini*, în Țara Moldovei. Unele comunități etnice (țigani și tătarii) din Țara Moldovei de asemenea erau dependente, iar

dependența lor era mai mult personală. Din izvoare vom observa că statutul de dependență specific acestora era *robia*.

Cercetătorii au remarcat că în Țara Moldovei erau două categorii ale populației dependente: țărani români, care trăiau după *Jus Valachicum*, și o altă categorie, mai puțin importantă, care trăiau după *dreptul robilor sau al tătarilor*. Aceasta din urmă era reprezentată de tătari și țigani. În comunicare acordăm atenție statutului juridic al comunității de țigani din Țara Moldovei în secolele XIV–XV.

Prima danie de *țigani*, documentată de cancelaria Țării Moldovei, este făcută de Alexandru cel Bun (1400–1432) în 1428 Mănăstirii Bistrița, acesteia acordându-i-se 31 sălașe de țigani.

Letopisețul Țării Moldovei de Grigore Ureche menționează țiganii înrobiți, în legătură cu luptele lui Ștefan cel Mare: „Au luat Ștefan-vodă cetatea Teleajănelui și au tăiatu capetile pârcălabilor și muierile lor le-au robitu și mulți țigani au luat și cetatea au ars-o”. Evenimentul este însemnat de cronicar că s-a petrecut la 1 octombrie 1474 (6982). Același mențiune este redată de Nicolae Costin în *Letopisețul Țării Moldovei* (de la zidirea lumii până la 1601).

O problemă disputată în istoriografie este *înrobirea țiganilor*. Paul Bataillard consideră că înrobirea țiganilor în Moldovlahia nu a avut efectul scontat. Ei erau sclavi, dar nu șerbi, pentru că nu se ocupau cu prelucrarea pământului. Unii cercetători consideră că țiganii ar fi fost prizonieri de război ai tătarilor, de unde și numele lor de „micii tătari”, i-ar fi urmat pe aceștia până la țărmul Dunării, în timpul invaziilor mongole din secolul XIII. Alții (E. Pons), consideră, cauzele înrobirii țiganilor ar fi rezidat în aspectul economic. Criza economică provocată de înaintarea otomanilor spre Constantinopol și de diminuarea comerțului cu Orientul Mijlociu ar fi necesitat o mână gratuită de lucru. În vreme ce majoritatea țărilor europene îi alungau pe țigani dincolo de granițele lor, cele două țări românești, Moldova și Țara Românească, le-au interzis acestora să părăsească teritoriul și i-au înrobit.

Din păcate, originile înrobirii țiganilor sunt mai degrabă obscure. Însă din surse este clar că în secolele XIV–XV statutul de robi era împărțit de țigani și tătari, pentru ca mai târziu tătarii robi să dispară din acte și să rămână doar țiganii.

INFLUENȚE ETNO-DEMOGRAFICE ALE TRANSFORMĂRII UNOR TERITORII ROMÂNEȘTI ÎN RAIILE OTOMANE(MIJLOCUL SEC. XV – ÎNCEPUTUL SEC. XVIII)

Marina GUȚU

După ocuparea Bulgariei și a Dobrogei, otomanii au întărit vechile cetăți de pe malul drept al Dunării: Vidin, Nicopole, Silistra etc.; sprijiniți apoi pe aceste cetăți, au căutat să pună stăpânire pe linia Dunării – puncte de sprijin

pentru noi cuceriri. În interval de peste un secol, ei au ocupat, în etape, cetățile: Turnu, Giurgiu, Brăila, Chilia, Cetatea Albă și Tighina.

Ținuturile din nordul Dunării nu au constituit pentru turci un teritoriu de colonizare. În aceste părți populația turcă – sau mai bine-zis musulmană (slavi balcanici, greci sau albanezi trecuți la islamism), formată din militari, dregători civili, meșteșugari și negustori – locuia toată la oraș. Musulmanii formau astfel o mică minoritate față de populația băștinașă și, deci, aspectul etnografic al acestor teritorii nu a suferit schimbări esențiale.

S-a păstrat și caracterul demografic pe care-l căpătaseră aceste ținuturi de la Dunărea de Jos în urma cuceririi otomane. Populația satelor a rămas așa cum fusese înainte de ocupație: în raialele de la Dunăre numai românească, în Banat și Crișana – amestecată cu sârbi și, în număr mai mic, cu maghiari; în Bugeac au fost așezate vreo 2-300 de sate tătărești, dar în satele din apropiere de Dunăre și Nistru s-a menținut populația băștinașă. Chiar și în orașe, elementul turcesc era în minoritate. În sec. XVII, de pildă, în Ismail și Tighina populația creștină forma majoritatea.

În raiale, turcii au format o mică minoritate așezată în orașe, în Dobrogea, care din motive de ordin strategic fusese transformată într-o provincie turco-tătără, elementul românesc, împins de la centru spre margini și destul de numeros în sec. XVII, sporește mai ales în sec. XVIII, prin imigrări din Țara Românească și din Moldova, unde fiscalitatea domnilor fanarioți devenea tot mai apăsătoare.

Turcii formau, deci, în mijlocul populației băștinașe, un fel de lagăre militare (chiar și mulți dintre slujbașii sau meșteșugarii și negustorii musulmani erau militari). Cât privește pe supușii creștini –băștinașii, aceștia au fost reduși, indiferent de starea de dinainte, la o masă uniformă, lipsită de orice drepturi politice și numită raia, adică turmă; toată grija administrației era ca aceștia să-și plătească dările la timp și să nu se răscoale împotriva stăpânirii; altminteri, ei erau lăsați să trăiască după vechile lor obiceiuri. Poarta i-a acordat, întregii populații creștine, autonomia administrativă, religioasă și judiciară.

CONTACTE ȘI COLABORĂRI ROMÂNNO-FRANCEZE ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVI-LEA – SECOLUL AL XVII-LEA *Daniela HADÎRCA-NASTAS*

Relațiile Țărilor Române cu statele occidentale s-au conturat în a doua jumătate a sec. XVI în contextul creșterii interesului Europei pentru problema orientală, dar iau amploare în sec. XVII. Țările Române aflate sub controlul otoman deveneau un pion important atât pentru Poartă, cât și pentru Occident, iar din disputa otomano-occidentală, domnii români, la rândul lor, s-au orientat să obțină beneficii în favoarea personală. Astfel, primele colaborări

ale curților românești cu un stat occidental au fost stabilite cu Franța. Dinamica relațiilor Franței cu Țările Române va crește gradual de la sfârșitul sec. XVI, grație conjuncturii internaționale, și vor avea influențe covârșitoare atât pentru situația politică românească, cât și pentru importanța acestor regiuni pe arena internațională. Implicarea Franței în luptele interne ale Țărilor Române va continua și va fi mai pregnantă în sec. XVII. Colaborările Țărilor Române cu curtea de la Paris au fost realizate prin intermediul ambasadorilor francezi la Constantinopol, al misionarilor catolici, negustorilor, dar și oamenilor de cultură, ceea ce constituie un paroxism al diplomației românești pentru acea perioadă. Astfel, sub auspiciul schimbării raporturilor de putere în Europa și creșterii importanței politico-diplomatice a Țărilor Românești s-au adus elemente noi, mai active, în domeniul raporturilor româno-franceze, trasând contururi mai ample în secolele următoare.

IMPLICAREA NEGUSTORILOR ARMENI ÎN COMERȚUL CU VITE DIN BASARABIA (1812–1853)

Andrei EMILCIUC

Încă până la anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, negustorii armeni din regiunile poloneze au primit de la domnii Țării Moldovei dreptul de a-și aduce la pășunat și iernat vitele în cuprinsul țării, în principal în regiunea dintre Prut și Nistru. Comerțul cu bovine și cabaline se înscria în șirul de activități agricole tradiționale ale armenilor. Aceștia practicau arenda imașurilor în scopul reproducerii cabalinelor și bovinelor de rasă și comercializării lor în cuprinsul Imperiului Habsburgic.

După 1812, în pofida dificultăților create de autoritățile ruse, negustorii armeni au continuat să se îndeletnicească cu achiziționarea vițeilor și mânjilor din Bucovina și Galiția, precum și din gubernia Podolia, aducerea acestora la pășunat în Basarabia pentru îngrășat și exportul ulterior al animalelor mature pe piețele din Imperiul Habsburgic și Prusia. Suplimentar, negustorii armeni achiziționau de la iarmaroacele din Bălți animale autohtone, cu care completau hergheliile și cirezile proprii, iar apoi le mânau, de regulă, la piețele de vite din Sadagura, Olomouc (Olmütz) și chiar Viena.

După expirarea privilegiilor acordate provinciei, odată cu includerea Basarabiei în sistemul comercial-vamal al Imperiului Rus în anul 1830, negustorii de ghildă din Basarabia și-au exprimat nemulțumirea de practicile acestora în domeniul comerțului cu vite. Ca urmare a investigațiilor inițiate de autoritățile provinciale, un grup de nouă negustori armeni, supuși austrieci, semnau la 20 noiembrie 1843 un amplu memoriu. Aceștia explicau că practică comerțul cu vite din generație în generație, timp de peste 150 de ani, strămoșii lor fiind invitați de domnii Moldovei din Galiția, „pentru a achiziționa

bovine pentru uzinele din Tirol și Elveția”. Moștenind afacerile în Basarabia, aceștia pretindeau că investeau mulți bani în cumpărarea de la moșierii din provincie a vitelor cornute mari, pe care le duceau la pășunat pe câmpiile arendate, pentru a prinde masă timp de două-trei luni, iar apoi împreună cu cele cumpărate la iarmaroacele locale, le exportau în Austria cu plata tuturor taxelor cuvenite. Aceștia se declarau încredințați că de la afacerile lor aveau de câștigat nu doar moșierii, ci și țărani și statul rus.

ETAPELE CONSTRUCȚIEI BISERICII „NAȘTEREA MAICII DOMNULUI” DIN SATUL ZĂICANA, RAIONUL CRIULENI

Mihail BULMAGA

Materialul tratează etapele construcției bisericii cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, din satul Zăicana, monument de istorie și arhitectură, inclus în registrul monumentelor de istorie ocrotite de stat. Localitatea Zăicana este amplasată pe partea dreaptă a șoselei Balcanice, traseul Chișinău – Dubăsari, la o distanță de 20 km de orașul Chișinău, în raionul Criuleni, într-o vale cu aceeași denumire ca și a satului. Așezarea a fost atestată documentar pentru prima dată în iulie 1501. Locuitorii, care mult timp au fost văduviți de o biserică a lor, fiind nevoiți să parcurgă verste întregi pentru a-și îndeplini nevoile spirituale, îndemnați de spiritul evlaviei și al credinței, se decid la 1864 să construiască o biserică în localitatea lor. La 1864 satul număra o populație de 517 locuitori, ceea ce și făcea stringentă nevoia unui sfânt lăcaș. După toate aprobările și actele necesare, construcția sfântului lăcaș se începe la 20 august/1 septembrie 1864, prin slujba de sfințire a locului și punerea pietrei de temelie. Biserica a fost construită din piatră și acoperită cu șindrilă, în formă de corabie și cu clopotnița deasupra pridvorului; schița și planul bisericii erau caracterizate de către Comisia Gubernială de Construcții și Drumuri ca unele foarte bune. Însuși procesul construcției poate fi împărțit în trei etape, ca criteriu de bază servind proveniența resurselor materiale care au dus la săvârșirea acestei construcții, pentru prima etapă din donațiile enoriașilor, dar care din cauza secetei nu au mai avut cu ce termina construcția și au fost nevoiți să umble prin sate cu mila, pentru a duce la bun sfârșit zidirea bisericii, ceea ce au constituit și următoarele două etape, încheiate prin slujba de sfințire de la 19 februarie/3 martie 1867. În concluzie, putem să constatăm că nici o piedică nu a putut opri zidirea bisericii, începută din puterile enoriașilor, care cu dragoste și evlavie au dus-o până la bun sfârșit, și deja de 150 de ani se înalță mândră în mijlocul satului, ca păstrătoare a valorilor, dragostei, credinței și amintirilor înaintașilor noștri.

РОЛЬ ПРОТЕСТАНТСКОЙ И НЕОПРОТЕСТАНТСКОЙ ЦЕРКВИ В БЕССАРАБИИ XIX ВЕКА, В КОНТЕКСТЕ КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕ- СКОГО НАСЛЕДИЯ

Федор ТОНУ

Для многоконфессионального Молдавского государства христианство, существующее в румынском пространстве более тысячи лет, во все времена являлось традиционной религией. Однако никакие другие конфессии на протяжении исторической эволюции Бессарабии, а также в современной Республике Молдова не вызывали к себе столь противоречивого отношения, как западные направления христианства – католицизм и протестантизм. Что касается первого – всё более или менее ясно и отображено в научной литературе, а что касается протестантизма и его проявлений в виде неопротестантизма, эта область ещё очень слабо изучена. Уяснение данного феномена и осознание места протестантской и неопротестантской церкви в контексте истории Бессарабии и в культурно-историческом наследии многонациональной Российской Империи представляется в этой связи весьма актуальным.

В современной Республике Молдова нет единого мнения о месте и роли протестантской и неопротестантской церкви в истории Бессарабии, о проблемах их взаимодействия с православием, обществом, государством. Возникновение стандартов и предрассудков, мифологизация истории протестантизма как в Российской Империи, так и в Бессарабии, в частности, были связаны не только с отсутствием достоверной и полной информации, но и с определёнными политическими целями. Изменения в духовной жизни страны и в государственно-конфессиональных отношениях позволили иначе взглянуть на некоторые проблемы и обратиться к изучению истории церквей.

После переписи населения 2004 г. были получены первые после 1989 г. данные относительно религиозного состава страны, где показатель принадлежности к религиям протестантского толка был весьма высок.

В данном контексте нельзя не отметить тот факт, что, не смотря на весомый вклад протестантов в развитие Бессарабии, данная тема мало освещается в школьных учебниках, что практически сводит к нулю возможность передачи данной информации молодому поколению.

Также следует учитывать и постоянно возрастающую роль протестантизма в Республике Молдова и принадлежность к различным его деноминациям достаточно большого количества граждан, особенно в муниципии Кишинёв. Рассмотрение истоков возникновения и развития данных деноминаций в социально-экономическом пространстве Бессарабии, а затем МССР позволит понять причины их появления, влияния и развития.

МИГРАЦИЯ НАСЕЛЕНИЯ БЕССАРАБИИ XIX ВЕКА В ОПИСАНИЯХ СОВРЕМЕННОКОВ

Иван РЯБЦЕВ

Во многих документах и исследованиях, посвященных описанию Бессарабии в XIX веке, упоминаются масштабные миграции населения на данную территорию и из нее, связанные, в первую очередь, с присоединением к Российской Империи в 1812 г. Отмечается отток молдавского населения из Бессарабии в результате распространения слухов о закреплении крестьянства (П. Шабельский, П. Свиньин). Уделяется внимание и выселению с данной территории буджакских татар. Фиксируется (П. Батюшков; П. Шабельский) и появление новых групп населения – многочисленных болгарских и немецких колоний, поселений казаков (как запорожцев с российской территории, так и некрасовцев – с турецкой). У этих же авторов упоминаются и более мелкие группы населения: швейцарские французы, греки. В записках 1867 г. капитан А. Защук рассказывает о расселении в Бессарабии поляков и беглых русских крестьян. В изданном Аккерманским земством «Статистическом описании Бессарабии» (1899), приводятся даже сведения по отдельным деревням, по профессиональному и этническому составу их населения.

Необходимо отметить, что миграционные процессы описывались в изданиях XIX века в основном достаточно объективно, в нейтральном тоне. Вместе с тем, например, П. Шабельский расценивает поселение в крае новых православных жителей с Балкан (болгар и сербов) как положительное явление, поскольку, по его мнению, они будут поддерживать Россию в возможном будущем конфликте с турками. Таким образом, он придерживается взглядов о выгоде этих поселенцев для укрепления Российской империи. Интересно, что в «Историческом описании Бессарабии» П. Батюшкова отмечается, что немецкие колонисты называли свои поселения в честь значимых для России событий Отечественной войны 1812 г. (Тарутино, Малоярославец и др.), что, по нашему мнению, безусловно, указывает на широкое распространение среди поселенцев русофильских настроений.

Разнообразные описания Бессарабской области, появившиеся в XIX веке, являются ценным источником сведений о миграции населения. Важность их для исследований переселенческих процессов объясняется тем, что в большинстве случаев труды писались современниками событий, которые имели возможность непосредственно наблюдать ситуацию на местах.

POGROMUL EVREIESC DIN 1903. MECANISM AL PERTURBĂRII POLITICII MONDIALE

Vlada GHERMAN

La începutul sec. XX, Chișinăul s-a trezit în vizorul presei occidentale. Fiind asociat cu un oraș obscur, dominat de rasism și ură, după ce sute de evrei au devenit victime ale noilor jocuri politice desfășurate de Imperiul Rus pe teritoriul Basarabiei. Reacția Occidentului, deja molipsit de idei liberale, nu a ratat șansa de a oglindi în tragedia evreiască eșecul politicii țariste ruse. Incidentul tragic a devenit punct de cotitură pentru atitudinea societății mondiale față de drepturile omului.

Pogromul evreiesc din Chișinău a destabilizat puterea monarhului și statutul acestuia în Occident. Mobilizarea democraților, caracterul antisemit al aparatului monarhic rusesc au unit democrații din toată lumea într-un front acolat. Presa americană și engleză continuau s-a discuta despre pogromul din Chișinău, situația evreilor devenind „combustibilul politic” eficient pentru dezechilibrarea administrației Imperiului Rus. Comunitățile evreiești din guberniile ruse au devenit centrul atenției occidentale. Oaspeții din Anglia și SUA soseau cu vizite în Basarabia. Reporterii, diplomații și simplii aventurieri, căutau noile informații, realizând raporturi despre situația evreilor din Imperiu.

În urma pogromului din Chișinău a avut loc o nouă amplificare a valurilor de emigrație a evreilor din răsăritul Europei spre America, de asemenea o creștere a emigrației spre Palestina (Eretz Israel). În SUA a crescut motivația comunităților evreiești locale de a veni în ajutorul evreilor din Imperiul Rus și al emigraților (1903); evenimentul a trezit lumea în pragul noii epoci, în pragul noilor schimbări: se avântă „politica ciomagului” lui Roosevelt în SUA, s-a tulburat politica administrativă rusă, capitala Basarabiei a trasat o adevărată „graniță între două epoci, două psihologii”.

SATUL BASARABEAN ÎN PERIOADA INTERBELICĂ (CAZUL COMUNELOR MĂLĂIEȘTI ȘI BĂLĂBĂNEȘTI, JUDEȚUL LĂ- PUȘNA)

Alexandru BEJENARU

Una dintre perioadele de seamă în evoluția societății Basarabiei o reprezintă renumita perioadă interbelică. Fiindcă populația autohtonă de atunci în mare parte era originară din mediul rural, este cu atât mai important și actual pentru contemporaneitate a reflecta fazele importante pe care le-a parcurs un sat tipic basarabean în anii '20–'30 ai sec. XX pentru a conștientiza rolul lor deosebit în istoria localităților rurale. Un exemplu elocvent în acest sens

este soarta comunei localităților Mălăiești și Bălăbănești din plasa Budești, județul Lăpușna – una dintre cele mai dens populate regiuni în componența Basarabiei de atunci.

Anii '20 ai sec. XX s-au remarcat în evoluția societății rurale prin implementarea reformei agrare. În comuna satelor sus-pomenite, această inițiativă s-a realizat între anii 1920–1924, reîmpărțind, pe de o parte, loturile echivalente țăranilor, iar pe de altă parte lipsindu-i de resurse pentru o concurență efectivă. De acum încolo administrația locală s-a focalizat în următorii ani interbelici pe executarea parțială a extinderii infrastructurii satești, în special construcția drumurilor și a școlii comunei. Începutul celui de-al II-lea Război Mondial a adus daune serioase comunei Mălăiești. Administrația română din anii 1941–1944 s-a confruntat cu o serie de probleme de ordin organizatoric și umanitar: de la acordarea ajutorului material sinistraților și strângerea resurselor pentru necesitățile frontului până la restaurarea clădirilor administrative și infrastructurii ruinate în urma retragerii armatei sovietice în vara anului 1941. În pofida încercărilor sistematice de a aduce ordine și bunăstare în situația nou-creată, guvernarea locală a fost nevoită în cele din urmă să se evacueze rapid din regiune către începutul anului 1944.

MIHAI ROBU (1884–1944), PRIMUL EPISCOP INDIGEN AL DIECEZEI ROMANO-CATOLICE DE IAȘI *Petru CIOBANU*

De la înființarea sa în anul 1884, Dieceza Catolică de Iași a fost cărmuită de episcopi alogeni, primul păstor indigen fiind Mihai Robu. Născut la 10 aprilie 1884 în localitatea Săbăoani din județul Neamț (România), a studiat la Seminarul din Iași, fiind hirotonit preot la 7/20 aprilie 1906. A activat mai întâi în seminarul în care a studiat, apoi ca paroh de Văleni, Faraoani și Bacău. În anul 1918 revine la Iași, primind funcția de secretar al episcopului Alexandru Th. Cisar. A fost numit la căma Diecezei de Iași la 7 mai 1925 de către papa Pius al XI-lea, fiind consacrat la 27 septembrie același an în capela Institutului „Notre Dame de Dion” din Iași de către predecesorul său, arhiepiscopul Cisar. Întreaga sa activitate în fruntea diecezei a stat sub moto-ul de pe stema sa *In cruce salus – În cruce este mântuirea*.

Deși ca număr de credincioși Dieceza de Iași nu era mare, păstorirea ei presupunea totuși o activitate intensă, căreia Mihai Robu i s-a dedicat chiar din prima zi a cărmuirii sale prin vizitele pastorale în comunități, reușind, în cei 19 ani de păstorire, să le viziteze pe toate; prin scrisorile pastorale trimise credincioșilor, 15 la număr, în care erau tratate diverse teme; prin grija pentru Seminarul diecezan și formarea unui cler indigen; prin susținerea presei catolice etc. Parte a Diecezei de Iași, începând cu anul 1920, și parohiile

catolice din Basarabia s-au bucurat de o grijă specială din partea episcopului Mihai Robu, fiind vizitate în mai multe rânduri și susținute spiritual și material de acesta. În timpul păstoririi sale, Diecezei de Iași i-au fost alipite și parohiile catolice din Bucovina, de care s-a îngrijit cu aceeași dăruire. Nu mai puțin importantă a fost și grija arătată comunității greco-catolice de pe cuprinsul diecezei sale.

A murit la 27 septembrie 1944, în exil, la Beiuș, în Carpații Occidentali, osemintele fiindu-i aduse la Iași în anul 1964 și reînhumate în catedrala „Adormirea Maicii Domnului”.

DIMITAR MINCEV (1905–1973) – UN CERCETĂTOR UITAT AL BULGARILOR DIN BASARABIA

Ivan DUMINICA

Dimitar Nicolov Mincevs-a născut în data de 18 iunie 1905 în orașul Constanța. Este descendent al unei familii de etnici bulgari. Studiile generale le absolvă în cadrul Gimnaziului Comercial, unde se formează profesional ca procurist de bancă. Cât privește activitatea sa de literat și cercetător, D. Mincev a debutat în calitate de publicist cu lucrarea „Despre Esperanto” (Constanța, 1928). În anii 1928–1929 este redactor al ziarului bulgar „Tribuna”. Înființează revistele „Esperantismul” și „Geana Mării”, care s-au editat în limba română în perioada anilor 1932–1934 la Constanța și București. De asemenea, a colaborat cu revistele basarabene „Viața Basarabiei”, „Din trecutul nostru” și „Bugeacul”. Găsim originală personalizarea articolelor sale prin utilizarea pseudonimului „Mitco” și „D.N.M.”. Apartenența sa față de cultura bulgară este confirmată de faptul că în 1937 a tradus în română și publicat poeziile lui Hristo Botev – marele poet bulgar și luptător pentru independența Bulgariei de sub dominația otomană. În acest context menționăm și activitatea de membru a diferitor organizații bulgare din Constanța: „Prosveta”, Societatea bulgară de cultură „Granit” (secretar principal) și Societatea educațional-sportivă „Slavia” (membru al Consiliului de administrație).

O pagină aproape necunoscută a biografiei acestui savant bulgar este activitatea sa legată de studierea bulgarilor din Basarabia. Subiectul emigrării și dezvoltării conaționalilor săi la nord de Dunăre l-a abordat în premieră în anul 1936 în lucrarea „România și Renașterea Bulgară” (Constanța). Prin această lucrare autorul a vrut să arate că Țările Române au fost un adăpost pentru miile de bulgari care „aici și-au păstrat idealul privind o Bulgarie liberă”. În 1937 despre aceștia el scrie un studiu „Bulgarii din Basarabia de Sud”, editat în revista chișinăuiană „Din trecutul nostru”. Mai târziu, în 1938, sub aceeași denumire, la Constanța, D. Mincev publică o monografie. Lucrarea este unică sub aspectul abordării și surselor prezentate, întrucât valorifică

intens informația existentă în această perioadă despre colonizările bulgărești ale Bugeacului. O sursă importantă pentru această carte au fost și memoriile inedite ale lui Gavriil Bezviconi (a reorganizat navigația pe râul Dunărea), care le-a primit de la fiul acestuia – cunoscutul genealog basarabean Gheorghe Bezviconi.

În total, bibliografia lui D. Mincev numără circa 350 de articole, traduceri din limba bulgară în română și 11 cărți referitoare la istoria Bulgariei, relațiile culturale româno-bulgare. În anul 1940 D. Mincev se stabilește definitiv cu traiul în orașul Sofia, unde avea să se stingă din viață la 8 mai 1973.

NEGUSTORII DIN BAȘARABIA ȘI COMERȚUL CU CEREALE DE LA DUNĂREA DE JOS (1919–1940)

Cristian CONSTANTIN

Studiul de față își dorește să evidențieze aportul negustorilor basarabeni în cadrul celui mai profitabil sector economic al României moderne, comerțul internațional cu cereale. Grație unui cumul de factori diplomatici și tehnologici, dar și curajului unor aventurieri pătruși de acumularea unor averi rapide, la gurile Dunării s-a dezvoltat, după 1829 și până la Primul Război Mondial, un flux comercial continuu. Un rol esențial în valorificarea patrimoniului agricol al hinterlandului danubian l-au avut în egală măsură „argonauții moderni” ai porturilor Mediteranei și țărani din toate provinciile românești. Italiieni, greci și mai ales evrei, cu sau fără un capital consistent, negustorii străini s-au avântat spre Sulina, Galați și Brăila. Creșterea aportului grânelor în cadrul relațiilor de schimb de pe piața dunăreană a dus inevitabil la implicarea elementelor alogene în cadrul structurilor productive autohtone. România anului 1900 se înfățișa drept o economie tributară capriciilor vremii și ale arendașilor evrei. Primul Război Mondial avea să modifice radical mediul de afaceri de la Dunărea de Jos, iar Marea Unire din 1918 oferea României resursele unei regiuni preponderent agrare, Moldova dintre Prut și Nistru. Integrarea agriculturii basarabene în cadrul economiei României Mari a presupus dezvoltarea și conectarea infrastructurii feroviare locale la sistemul existent în Vechiul Regat. Ne dorim să subliniem locul intermediarilor din această provincie în cadrul unui sistem dominat de apartenența la una dintre etniile mercantile ale Levantului. Schimburile comerciale din regiunea Dunării de Jos au fost controlate, de la sfârșitul veacului al XIX-lea și până la declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial, de către membrii energicei familii de negustori, arendași, diplomați și funcționari publici Mendl. Dar printre aceștia s-au strecurat și alte figuri demne de amintit, iar acest studiu le este dedicat acestora.

УКРАИНСКОЕ НАСЕЛЕНИЕ СЕЛА КЕТРОШИКА БЕКЕ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XX ВЕКА

Олег УРСАН

По данным архива города Единец в первой половине XX века в селе Кетрошика Беке (Бельцкий уезд, ныне Единецкий район) проживали 188 жителей, из которых 144 – коренное население, 44 – украинцы. По словам В. Бойко, жителя села Кетрошика Беке, украинцы, пришедшие в основном из Могилева, жили на одной улице, называя её «Улица Могилевская» (ныне улица Мичурина), хотя официально такой улицы не существовало. Вопрос о причинах переселения 5 украинских семей в нач. 20-х гг. остается открытым. Исследуя вопрос занятости, выясняем, что украинцы занимались разведением крупного рогатого скота, занимая высокие посты: зав. фермы, технолог, зоотехник, учетчицы, бригадир и звеньевой. Земельные владения были распределены равномерно – по 25 соток, хотя в трёх украинских семьях указываются более 30 соток на семью. В основном в украинских семьях рождались девочки (по две-три дочери в семье). Семейная традиция выйти замуж за украинца сохранялась до конца 50-х гг.. Порой приводили мужей из ближайших украинских сёл Бричанского района. С 60-х гг. украинские девушки выходят замуж за представителей коренного населения, покидая родительский дом, активно ассимилируясь с молдавскими культурными ценностями. Сегодня в селе проживают более 1200 жителей, из которых не более 1% – украинцы. Украинские семьи, пришедшие сюда в 20-е гг. XX века, сохранили свою историческую преемственность и сегодня, но идентифицируются как молдаване, говорящие на русском языке. Наследники украинских семей, пришедшие из Могилева в Кетрошика Беке, знают историю своего появления на молдавской земле, называя Республику Молдову своей исторической Родиной.

ПРИУСАДЕБНЫЕ ЗЕМЕЛЬНЫЕ УЧАСТКИ В КОМПЛЕКСЕ ТРАДИЦИЙ ЗЕМЛЕДЕЛИЯ У БЕССАРАБСКИХ БОЛГАР И ГАГАУЗОВ КОНЦА XX – НАЧАЛА XXI вв.

Виталий КАЗАНЖИ

Земледелие в домашних хозяйствах (т.наз. огороды) у гагаузов и болгар в конце XX-го – начале XXI вв., хоть и является традиционным, уже не раз претерпело видоизменения, заслуживающие отражения в научных трудах. В силу различных причин некоторые этнографические данные утеряны, и скорее всего навсегда.

Общая площадь используемых земель одним семейством варьируется от 0 га и достигает максимума в 0,30 – 0,35 га. Средний показатель

по селам варьируется между 0,07 га и 0,16 га. В городах этот показатель ниже на 60%, из-за населения, не занимающегося даже микроземледелием. Сравнение этих статистических данных с показателями начала XX-го века, которые описаны в ряде исторических трудов, показывает резкое сокращение площади обрабатываемых частных земель. Этому способствовал ряд причин: 1) коллективизация в СССР и деколлективизация в конце XX-го в. 2) смена политических режимов и смена законов о частном землевладении; 3) смена социалистического (планового) образа ведения хозяйства капиталистическим; 4) усовершенствование и появление новых машин и методов обработки почвы.

Приход на рынок производителей семян изменил давнее умение болгар и гагаузов собирать и производить семена в домашних условиях. В результате чего за последние 15 лет (после 2000-го года) почти прекратилось производство семян в домашних условиях и было отдано предпочтение приобретению их у специализированных производителей. Традиционное производство «своих» семян можно считать утерянным на сегодняшний день. Вместе с этим исчезли умения, связанные с подготовкой к следующему сезону посева. К концу 80-х гг. XX-го в. этими навыками обладало почти все сельское население. Спустя полтора десятилетия эти навыки сохранили лишь те, кто родился до 1980 г. Это облегчило практическую жизнь и открыло новую страницу в истории земледелия частного уровня, освещение которой и является одной из задач современной этнографии.

ANUL 1994 ÎN ISTORIA RELAȚIILOR MOLDO-TURCE. ASPECTE DIN RELAȚIILE POLITICO-DIPLOMATICE

Mariana BUBUIOC

Debutul relațiilor moldo-turce l-a constituit anul 1990, când în urma proclamării *Declarației de suveranitate a RSSM* au fost semnate câteva acorduri de colaborare economică. Republica Turcia a susținut, de asemenea, declararea independenței Republicii Moldova și inițiativele de mai târziu ale ultimei de a adera la organismele internaționale.

Anul 1994 s-a remarcat în istoria relațiilor moldo-turce prin trecerea de la *etapa stabilirii* la *etapa consolidării* relațiilor bilaterale. Schimbarea a fost determinată de eforturile diplomației moldovenești de a consolida poziția Republicii Moldova pe arena internațională, dar și de schimbările din politica internă și externă a Turciei, și anume – alegerea lui Suleyman Demirel în funcția de președinte al Turciei. Comparativ cu predecesorul său, ex-președintele T. Ozal, care s-a axat mai mult pe relațiile economice și culturale, S. Demirel a deplasat accentul pe consolidarea relațiilor politico-diplomatice, cele economice fiind considerate iminente celor politice și diplomatice.

O atestare clară a schimbării menționate anterior o constituie transformarea Consulatului General al Republicii Turcia în Ambasadă a Republicii Turcia în Republica Moldova, dar și numirea prin decret prezidențial, în aprilie 1994, a primului ambasador al Republicii Moldova în Republica Turcia, dl Ion Botnaru.

La puțin timp după aceste evenimente, în iunie 1994, noul președinte al Turciei efectuează o vizită de răspuns în Republica Moldova, în cadrul căreia președintele turc vizitează și orașul Comrat, capitala UTA Găgăuzia. Prin atitudinea și discursul oficialilor turci s-a demonstrat că statul turc nu susține separatismul de pe teritoriul Republicii Moldova, poziție care a fost menținută încă de la demararea conflictului transnistrean în primăvara anului 1992.

Un segment aparte îl constituie semnarea și parafarea de către Republica Moldova și Republica Turcia a *Tratatului de prietenie și colaborare*, primul act care reglementează toate sferile relațiilor bilaterale. În acest document de bază au fost stabilite principiile generale, precum și direcțiile de dezvoltare a relațiilor moldo-turce. Minoritatea găgăuză este menționată ca fiind „un pod de consolidare a prieteniei” între aceste două state.

Conchidem astfel că anul 1994 are o importanță deosebită în istoria relațiilor moldo-turce, atunci consolidându-se îndeosebi colaborarea pe segmentul politico-diplomatic; iar evenimentele legate de acest an având un ecou pozitiv asupra dezvoltării ulterioare a relațiilor moldo-turce.

ACTIVITATEA DIASPOREI AZERE ÎN REPUBLICA MOLDOVA (1991–2016) ***Roman TATARLÎ, Valeria TATARLÎ***

Conform Recensământului din anul 1989, în Republica Moldova locuiau circa 3000 de azeri. În prezent în Moldova locuiesc aproximativ 5000 de azeri, majoritatea fiind cetățeni ai Republicii Moldova.

Diaspora azeră este una dintre cele mai active în viața comunității Republicii Moldova. Vugar Novruzov, președintele Congresului Azerilor din Moldova, în numele diasporei, a declarat că susține calea dezvoltării independente a Republicii Moldova: „Noi, azerii care locuim în Republica Moldova, vom face totul împreună cu frații moldoveni ca independența Moldovei să fie intangibilă, ca nici o putere din afară să nu poată atenta la această realizare ...”.

Comunicarea va aborda două probleme: 1. Diaspora azeră –Istorie, tradiții și memorie; 2. Diaspora azeră – Implicații în economia Moldovei

Diaspora azeră din Republica Moldova păstrează cu sfințenie tradițiile și obiceiurile sale. Totodată această diaspora studiază istoria poporului său, celebrează sărbătorile și cinstește zilele de doliu, păstrate în memoria colectivă a poporului. Azerii din Republica Moldova sărbătoresc la 28 mai ziua națională a Azerbaidjanului, data marcând prima proclamare a independenței, în 1918. Fiind de religie musulmani, ei sărbătoresc Novruzul, Curban-bairamul etc., care fac parte din viața spirituală a azerilor.

Memoria colectivă este reprezentată prin comemorarea zilelor tragice. O astfel de zi neagră din istoria poporului azer este considerată ziua de 20 ianuarie 1990, când în Baku și în alte localități ale Azerbaidjanului a fost introdusă armata sovietică: „Încălcând drepturile politice și civile ale oamenilor, încălcând Constituția Azerbaidjanului și Constituția URSS, regimul sovietic a introdus în Baku trupe și a reprimat populația pașnică. Oamenii care au ieșit în stradă cereau un singur lucru: păstrarea integrității teritoriale a Azerbaidjanului, restabilirea drepturilor constituționale și obținerea independenței țării”. În urma ciocnirilor au fost înregistrate numeroase victime. De obicei, aceste evenimente tragice sunt comemorate prin organizarea unor ședințe, proiectări de filme documentare, lansări de carte.

Cu sprijinul Ambasadei Republicii Azerbaidjan în Republica Moldova sunt organizate Zilele Culturii Republicii Azerbaidjan, în timpul cărora la Chișinău, Bălți și Comrat au avut loc expoziții, lansări de carte, spectacole și proiecții de film, toate cu acces gratuit pentru public.

Oamenii de afaceri azeri sunt bine cunoscuți în Republica Moldova, printre ei numărându-se Feyruz Isayev, directorul companiei „Lukoil-Moldova”, și Vugar Novruzov, patronul rețelei „Casa Curată” și președinte al Congresului Azerilor din Moldova; ei contribuie atât la dezvoltarea anumitor ramuri, cât și susțin acțiuni de caritate.

ÎNCADRAREA ALOGENILOR ÎN RÂNDURILE NOBILIMII DIN BASARABIA – O POLITICĂ IMPERIALĂ DE DEZNAȚIONALIZARE *Cristina GHERASIM*

Anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru la Imperiul Rus a atras după sine și aplicarea unui ansamblu de politici imperiale care aveau ca scop deznaționalizarea și rusificarea populației în general și a nobilimii în special. Căci, susține cărturarul și diplomatul Alexandru Sturdza, fiul primului guvernator al Basarabiei scopul principal care preocupă administrația țaristă era de „a centraliza, a rusifica, a șterge din ce în ce mai mult toate nuanțele locale”. Una din metodele utilizate, în acest sens, a fost susținerea politicii de acordare a titlurilor nobiliare alogeniilor. Astfel, în procesul de confirmare a nobleței în Basarabia, alături de nobilii autohtoni se încadrează reprezentanți ai funcționarilor ruși, șlehtei poloneze și altor alogeni care au prezentat documente doveditoare de confirmare a nobleței: Petrașevski, Borșevski, Brodescu, Soltovski, Celinski, Berezovski, Afanasi, Cerneșevski, Prohnițki, Mihnevici, Eitner, von Metlercamf etc.

De obicei, procesul de confirmare a nobleței alogeniilor era mai simplu, o importanță având prezentarea formularului de serviciu, obținerea diferitor diplome și decorații etc. ca dovadă a serviciului și credinței manifestate față de țar și de Imperiul Rus. De exemplu, inginerul cadastral și arhitectul Bogdan

Eitner prezintă pentru confirmarea nobleței formularul de serviciu, patentele care confirmă deținerea rangului militar și civil, precum și faptul că este decorat cu Ordinul Sfântul Stanislav de gradul 4. Iar lui Teodor von Metlercamp, originar din or. Hamburg, trecut în serviciul Rusiei, i s-a confirmat nobleța în Basarabia pentru că a participat la campaniile militare contra lui Napoleon Bonaparte și la războiul ruso-turc din 1828–1829, deținând Ordinul Sfânta Ana de gradul 3 și Ordinul Sfântul Vladimir de gradul 4. Totodată, nobililor care aveau confirmată nobleța de un organ abilitat din alte regiuni ale Imperiului Rus le era de-ajuns să prezinte un extras din procesul-verbal al ședinței unde a fost discutată problema dată și automat li se confirma titlul. De acest drept, în special, a beneficiat șleahta poloneză.

Pe lângă faptul că alogenii au fost facilitați în procesul de confirmare a nobleței, ei au beneficiat de drepturi și privilegii, li s-au oferit proprietăți funciare, au avut unele priorități la încadrarea în serviciul civil și militar.

Astfel prin încadrarea alogenilor în rândul nobilimii basarabene administrația țaristă tindea să schimbe componența etnică, să deznaționalizeze și rusifice nobilimea, împiedicând manifestarea identității și conștiinței naționale.

БЕССАРАБСКОЕ ЗЕМСТВО В ВОСПОМИНАНИЯХ СОВРЕМЕННОК *Сергей СЫЧЁВ*

Бессарабское земство, как орган местного самоуправления, появившийся в 1869 г., представляет собой место, где активно протекала общественная жизнь, а также шли дискуссии по вопросам сельского хозяйства, народного образования, медицины и даже политики. Многие журналисты, публицисты и сами земцы отражали свои видения по различным вопросам в виде газетных статей, очерков и мемуаров. Последние, хоть и довольно субъективны, но благодаря именно таким ценным источникам мы можем почувствовать атмосферу той эпохи.

Одной из самых влиятельных семей в Бессарабии являлись Крупенские. Публицист П. Крушеван, будучи оппонентом этой семьи, отмечал полную узурпацию власти с их стороны. В свою очередь, бессарабский губернатор С. Урусов подчеркивал важность Крупенских в политической и экономической жизни губернии. У Крупенских, по сравнению с другими фамилиями в земствах, были развиты семейные узы. Если на 1884 г. в земских собраниях и управах присутствовало двое родственников, то к 1906 г. их насчитывалось уже 6. Стоит отметить, что Николай Крупенский – предводитель дворянства и был одним из инициаторов создания земства.

Из воспоминаний земцев наиболее интересны оставленные Павлом Леонард и Паулем Горе. Так, П. Леонард написал работу «Несколько слов о земстве вообще, о Бессарабском в особенности». Автор обви-

няет своих коллег в расточительности, когда на содержание земских собраний выделяется намного больше, чем на образование. Но в то же время он утверждает, что многие ждали от земств трезвого понимания хозяйственных нужд. К сожалению, эти ожидания не оправдались. Паул Горе – один из представителей национального движения в Бессарабии – также посвятил труд деятельности земства – «Autoadministrarea și zemstvoul» («Самоуправление и земство»). Горе считал, что после объединения с Румынией Бессарабия не нуждается в земском самоуправлении, но подчёркивал его важность в предшествующий период. По мнению П. Горе, земство было местом, где можно было поднять вопрос о необходимости введения в школах родного языка.

UNELE ASPECTE DIN ISTORIA FUNCȚIONĂRII ȘCOLII SPIRITUALE DE BĂIEȚI DIN ISMAIL

Diana EȚCO

La sfârșitul anilor '80 ai sec. XIX, modestul triumfi al școlilor spirituale din Basarabia a fost completat de o nouă școală duhovnicească, și anume Școala Spirituală de Băieți din Ismail.

Contingentul școlar exagerat, caracteristic pentru școala spirituală de băieți din Chișinău, a generat problema deschiderii unei noi școli spirituale, care urma să echilibreze numărul enorm de elevi încadrați în procesul de studiu aici, printr-o repartizare uniformă a lor la ambele școli. Congresul eparhial al clerului din 1890, luând atitudine vizavi de această chestiune, a decis deschiderea unei noi circumscripții școlare de Ismail, care încorporea la acea oră întreg județul Ismail, districtele III și IV din județul Cetatea Albă și districtul III din județul Tighina. Tot în cadrul acestui congres a fost supusă dezbaterilor problema finanțării viitoarei școli spirituale, stabilindu-se devizul de cheltuieli al instituției și sursele de venit. Prin urmare, au fost fixate cotele de procente din veniturile bisericesti, salarizarea personalului administrativ și a corpului didactic, de asemenea s-a propus ca autoritățile ecleziastice eparhiale să intervină pe lângă Sfântul Sinod, ca acesta să subvenționeze școala cu o sumă de 6350 de ruble. În continuare, congresele eparhiale ale clerului basarabean, atât din 1891 cât și din 1892, au abordat invariabil, datorită importanței sale vitale pentru eparhia Chișinăului și Hotinului, problema deschiderii școlii spirituale la Ismail, în cadrul lor fiind elaborat cu scrupulozitate, până în cele mai mici detalii, mecanismul de deschidere și funcționare a noii școli spirituale. Aruncând o privire retrospectivă la evenimentele de ultimă oră a acelor timpuri, din Imperiul Rus, supunându-le unei sinteze analitice, vom stabili adevăratul motiv care impulsiona imperios deschiderea unei noi școli spirituale în eparhia Chișinăului și Hotinului, și anume în sudul Basarabiei, la Ismail. Conform tratatului de la Berlin din 1878, cele trei județe din

sudul Basarabiei au revenit Imperiului Rus. Pentru a le integra în noua societate, evident urma să fie angrenată în mod clasic spre realizarea acestui scop: biserica și școala. Iată și simpla explicație a laborioaselor eforturi ale autorităților țariste și nesfârșitele dezbateri ale congreselor eparhiale de a deschide o nouă școală spirituală în sudul Basarabiei. Se impunea stringent pregătirea unui nou contingent al clerului, care să activeze în sudul Basarabiei, deoarece, prin decizia autorităților țariste de a elibera din serviciu toți preoții celor trei județe mediatizate, care nu posedau limba rusă, această regiune, practic, a fost lipsită de cadre clericale. Astfel, grație eforturilor conjugate ale autorităților locale, Sfântul Sinod de la Petersburg emite un decret la 1 iulie 1893 care consfințește deschiderea Școlii Spirituale de Băieți din Ismail.

PREZENȚA MINORITĂȚILOR ETNICE LA STUDII ÎN CADRUL ȘCOLII AGRICOLE DE LA CUCURUZENI *Petru GOLBAN*

La sfârșitul sec. XIX, în gubernia Basarabia, cu susținerea masivă a Zemtvei Guberniale, dar și cu finanțare considerabilă din partea statului, țarismul a deschis trei instituții agricole pentru a răspândi în popor cunoștințe generale despre agricultură și în particular despre unele ramuri ale ei. Cele trei instituții și-au deschis ușile pentru elevi în primăvara anului 1893 la Grinăuți, județul Soroca, Cucuruzeni, județul Orhei, și la Purcari, județul Akkerman. Conform așezămintelor de funcționare, în ele puteau învăța toți copiii, indiferent de origine socială ori etnică. În practică lucrurile nu stăteau chiar așa, deoarece avem atestat un caz când copilul unui nobil nu era admis la studii în virtutea originii sale, directorul instituției de la Cucuruzeni acordând prioritate copiilor de țărani. Interesul pentru cele trei instituții era masiv, anual pentru cele douăzeci de locuri se înscriau la probe în jur de o sută de copii la fiecare școală.

În primul an de funcționare a școlii din Purcari, ponderea minorităților etnice – e vorba de ruși, bulgari și nemți – a constituit 67%. Date mult mai complete despre repartizarea etnică a elevilor dispunem pentru școala de la Cucuruzeni. În cazul celorlalte două, rubrica cu privire la apartenența etnică a elevilor este înlocuită cu județele de origine, uneori gubernia. Pe tot parcursul primului deceniu de funcționare a școlii, moldovenii au constituit 70-80%. Aceasta ar putea reflecta componența etnică a Basarabiei. Minoritatea rusă a constituit din 1893 până în 1899 între 11% și 18%. Nu știm cine s-a declarat rus, fiind de fapt moldovean/român. Polonezii au constituit o minoritate permanentă în școală, însă cu interes ceva mai mare în primii ani de funcționare, 9, 2% în 1894 și doar 2% în 1899, fără a dispărea complet, dintre cei 91 de elevi care își făceau studiile la Cucuruzeni în 1913, doi erau polonezi. Aceeași tendință descrescândă o putem sesiza și pentru germani: de la 3,

7% în 1894 la 1% în 1899. Între 1897 și 1899, școala a fost frecventată de câțiva copii de bulgari și armeni. Surprinzătoare însă pare lipsa copiilor ucraineni – pentru primii ani de funcționare a școlii – care constituiau o comunitate destul de numeroasă a regiunii, totuși, în 1913 erau 10 maloruși (ucraineni).

POLITICA CULTURALĂ A STATULUI ROMÂN ȘI IMPACTUL ASUPRA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE ÎN BASARABIA INTERBELICĂ.

Mihail CHILARU

Evoluția unui stat nu poate fi concepută fără coordonata esențială a culturii. Cultura este factorul care determină sau direcționează, în cel mai fericit caz, politica națională a unui stat. Marea Unire de la 1918, a presupus și includerea unor teritorii cu o populație de tradiție culturală comună, însă puternic influențate de procesele culturale și politice ale construcțiilor statale din care au făcut parte anterior. În această ordine de idei era mai mult decât necesar o politică culturală axată pe realitățile provinciilor reunite. Necesitatea unei politici culturale, o remarca sociologul Dimitrie Gusti, care se pronunța pentru ca „cultura să fie o politică de stat, așa cum statul trebuie să fie cultural”.

În Basarabia, în primii ani după Unire au fost trimise cadre calificate de diferite profesii: profesori, medici, preoți, oameni de artă. O dispoziție a Ministerului Instrucțiunii și Cultelor către învățătorii din Basarabia din 1919 se referea la direcția pe care trebuie să se concentreze activitatea acestora: stimularea interesului populației pentru limba română, dezvoltarea sentimentului de mândrie, evidențierea celor mai bune calități ale poporului român, studierea istoriei și geografiei, evidențierea marilor progrese economice, militare, culturale ale poporului român. O strategie importantă a politicii culturale a fost și de-rusificarea provinciei prin introducerea limbii române și a alfabetului latin. În acest sens, la 15 ianuarie 1919, Ministerul de Interne adopta legea cu privire la studierea obligatorie a limbii române de către funcționarii statului. „Obiectivul” acestei legi era ca la sfârșitul anilor `30 limba română să fie cunoscută și vorbită de către funcționari. Nerespectarea acestei hotărâri urma să fie dur pedepsită. Un important domeniu în care s-a manifestat politica culturală a fost învățământul. Numărul mic al știutorilor de carte avea, însă, să împovăreze acest proces. Conform Recensământului de la 1897, doar 10,3% dintre moldovenii știau să citească. Cu aportul populației din Basarabia, în perioada interbelică Guvernul român a deschis circa 1721 de instituții, care, stimulate de autorități au desfășurat o activitate intensă de educație și culturalizare. Toate aceste acțiuni ale Statului Român nu a fost de ajuns pentru a determina reușita politicii promovate.

Raportându-ne la realizarea și rezultatele obținute, impactul acestor politici în domeniul cultural. nu a fost acela scontat. Politica culturală a Statului

Român a fost mai avantajoasă pentru minoritățile naționale, decât pentru populația băștinașă a Basarabiei. Eficiența acesteia a fost determinată de numeroase cauze, cum ar fi: politica culturală – îndreptată preponderent către populația urbană, acolo unde numărul minorităților naționale era superior numărului populației românești; gradul de alfabetizare a crescut puțin în rândul moldovenilor, avantajate fiind minoritățile din centre urbane importante; prin legea învățământului particular din decembrie 1925, minorităților naționale li s-a acordat dreptul de a deschide școli cu predare în limba maternă; numeroase din instituțiile private de învățământ sau cultură se găseau în posesia unor lideri ai minorităților naționale; activitatea și drepturile minorităților erau în vizorul organismelor internaționale. Pe lângă acești factori, una din „greșelile” politicii culturale a Guvernului Român a fost că, s-a tins de la bun început pe o uniformizarea a culturii sub influența „mirajului românismului”. Nu prea s-a cont de particularitățile specifice ale provinciei, și anume – ponderea destul de însemnată a minorităților naționale din Basarabia, multiculturalitatea conservatorismul populației, și nu în ultimul rând antipatia față de guvernul de la București, toate alimentate de propaganda bolșevică ce pătrundea de peste Nistru.

Neglijarea acestor factori a înclinat balanța în defavoarea scopului inițial al politicii culturale, dar în favoarea minorităților culturale, care, astfel, au putut să-și păstreze tradiționalul, specificul cultural.

FORMAREA CONȘTIINȚEI CIVICE SOVIETICE PRIN PROMOVAREA IDENTITĂȚII MOLDOVENEȘTI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL ȘI ȘTIINȚA ISTORICĂ (1944–1965)

Adrian DOLGHI

Înaintând ca obiectiv final al evoluției istorice comunismul, știința și învățământul istoric au devenit domeniul principal al frontului ideologic în URSS. Scopul acestora era de a inocula populației sovietice mentalitatea marxist-leninistă, de a-i educa pe cetățeni ca activi constructori ai comunismului și patrioți ai „patriei socialiste”. Se preconiza a crea un cetățean sovietic nou – *homo sovieticus*. Pregătirea specialiștilor în conformitate cu ideologia marxistă devenea un obiectiv major și important care s-a realizat treptat cu restabilirea facultăților de istorie și crearea altor noi, unde se pregăteau specialiști în conformitate cu exigențele înaintate de Partidul Comunist. Sintagma *homo sovieticus* era completată cu *historicus sovieticus*.

Modelul sovietic al învățământului istoric superior a fost implementat și în RSSM. Facultățile de istorie din RSSM au devenit școlile principale de pregătire a ideologilor comuniști (cadre de partid și ale aparatului de stat, propagandiști, profesori etc.) și urmau să transforme populația „eliberată”

de sub „ocupație burghezo-fascistă” în cetățeni sovietici. Educarea unui om nou – *homo sovieticus* – presupunea mai întâi izolarea populației dintre Prut și Nistru de România, lipsirea populației din spațiul pruto-nistrian de istorie, limbă, alfabet, cultură, tradiții. Populația românească dintre Prut și Nistru, conform noilor obiective politice, urma să devină „poporul moldovenesc”. Astfel, studierea și cercetarea istoriei naționale în cadrul instituțiilor de învățământ superior reflectă scopurile urmărite de regimul totalitar comunist, politica națională și procesele social-politice din RSSM.

Studierea istoriei naționale în RSSM în perioada anilor 1944–1965 a oscilat între studierea unor elemente ale istoriei Moldovei în cadrul Cursului de Istorie a URSS și studierea acesteia în cadrul Cursului de Istorie a Moldovei, curs separat. Istoria Moldovei, în ambele cazuri, era abordată ca parte componentă a istoriei popoarelor Uniunii Sovietice.

Procesul de elaborare a manualului de Istorie a Moldovei reprezintă realitatea relațiilor dintre instituțiile de învățământ superior și de cercetări și organele de partid și de stat, un exemplu al imixtiunii statului în activitatea didactico-științifică. Manualul de Istorie a Moldovei a fost nu un rezultat al activității științifice a autorilor, ci un rezultat al presiunilor ideologice și politice asupra istoricilor, al luptei dintre savanți pentru funcții academice.

În manualele de istorie pentru învățământul superior și cel preuniversitar din Uniunea Sovietică, politica expansionistă a Imperiului Rus este apreciată ca fiind eliberatoare; se menționează că Rusia niciodată nu a dus războaie expansioniste, popoarele se alipeau la ea absolut benevol, și pentru ele intrarea în imperiu era un fenomen istoric progresist. Educarea tinerelor generații în conformitate cu aceste manuale a dus la deformarea conștiinței istorice și naționale a popoarelor înglobate în URSS și nemijlocit a conștiinței românilor din Basarabia, anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru la URSS în 1940 fiind și astăzi apreciată de unii drept eliberare...

„FACTORUL ETNIC” DIN REPUBLICA MOLDOVA LA 25 DE ANI DE LA PROCLAMAREA INDEPENDENȚEI

Lidia PRISAC

Transformările survenite la sfârșitul anilor 1980 au determinat destrămarea URSS și afirmarea pe fundalul acesteia a noilor state independente. Declararea suveranității Republicii Moldova a însemnat însă și o polarizare a populației republicii pe principiul etnolingvistic (româno lingvi/rusolingvi). Acest dezacord „interetic” a fost abil folosit atât de forțele subversive din interiorul, cât și din exteriorul țării pentru a da curs dezintegrării teritoriale prin alimentarea separatismului în estul și sudul republicii.

După 1991 evoluția Republicii Moldova a fost în mare parte determinată de

năzuințele minorităților etnice. În acest sens, istoria post-sovietică a Republicii Moldova a înscris un șir de momente distincte: racordarea legislativă, foarte liberală de altfel, în scopul integrării tuturor grupurilor etnice la noul cadru statal; escaladarea războiului din stânga Nistrului a cărui finalitate a consolidat *spiritul bellum* al minorităților etnice; reanimarea „moldovenismului” în stil sovietic în scopul aplanării „conflictului interetnic”; acordarea autonomiei teritoriale găgăuzilor și bulgarilor; adoptarea *Concepției politicii naționale a Republicii Moldova*, prin care puterea a încercat să-și impună autoritatea asupra „discursului identitar” care „ar fi asigurat” „pacea” și „înțelegerea interetnică”.

Nu o dată pretextul „acordului interetnic” a reorientat Republica Moldova de la modelul de dezvoltare al Uniunii Europene la cel al Federației Ruse. Începând cu 2007, aspirațiile de integrare în UE au fost susținute de o bună parte a populației. De exemplu, pentru UE se pronunțau 84,4% din moldoveni/români 66,8% din minoritățile naționale. Ulterior însă, pe măsura implicării Alianței cu etichetă proeuropeană în scheme de corupție, fraudă și abuz de putere năzuințele proeuropene au pierdut din intensitate în rândul majorității și mai ales în cel al minorităților etnice prioritățile înclinând spre Uniunea Vamală Rusia – Belarus – Kazahstan.

Mai mult ca atât, în perioada lansării Parteneriatului Estic de către UE și derulării Summitului de la Vilnius (toamna 2013), „factorul etnic” s-a „activizat” considerabil. Găgăuzii tot mai des amenințau cu propria autodeterminare în cazul aderării Moldovei la UE, iar vicepremierul Federației Ruse, în vizitele sale întreprinse la Chișinău și Tiraspol, avertiza că devenirea Moldovei membru asociat al UE va determina „desprinderea” regiunii transnistrene.

În ajunul desfășurării Summitului, Adunarea Populară a UTAG a luat decizia de a desfășura două referendumuri: cu caracter consultativ și legislativ. Decizia a fost susținută și de Taraclia. Drept urmare, în urma derulării referendumurilor pe 2 februarie 2014, 98,9% dintre locuitorii autonomiei susțineau independența dacă Moldova urma să-și piardă suveranitatea, iar 98,47% din ei își doreau aderarea la Uniunea Vamală Euroasiatică. Deși derularea și rezultatele referendumurilor au fost declarate ilegale de CC și autoritățile de la Chișinău, este cert că acestea au fost instrumentalizate abil în scopul destabilizării și mai mult a situației în regiune în contextul evenimentelor din Ucraina.

După semnarea acordului de asociere, „factorul etnic” din țară pare-se că și-a pierdut din intensitate. 90% din populație, indiferent de criteriul etnic, se pronunță întâi de toate împotriva sărăciei și corupției, jaful secolului făcând practic din Republica Moldova un stat eşuat. Protestele antiguvernamentale au unit toate segmentele etnice ale populației, determinând forjarea unei conștiințe civice specifice Republicii Moldova.

LUMEA MULTICULTURALĂ ȘI PĂSTRAREA VALORILOR NAȚIONALE – O PROBLEMĂ IMPORTANTĂ STUDIATĂ LA LECȚIILE DE EDUCAȚIE CIVICĂ

Viorica NEGREI

În prezent, lumea este supusă unor schimbări rapide, interacțiunea dintre oameni capătă noi dimensiuni, iar contactul și comunicarea interculturală au devenit caracteristici dominante ale vieții moderne. Comunicarea multiculturală înseamnă interacțiunea directă dintre persoane de diferite culturi și presupune acceptarea și tolerarea diferențelor. Toleranța și respectul față de alte culturi, tradiții și popoare reprezintă garanția păcii și a armoniei în societate. În acest sens, diversitatea culturală este un tezaur al întregii umanități, care trebuie conservat și valorificat în contextul proceselor de globalizare.

Uniunea Europeană (UE) este o familie de țări democratice europene care s-au angajat să conlucreze pentru pace și prosperitate. Ea încurajează cooperarea dintre popoarele Europei și apără valorile acestora, promovând unitatea în diversitate. Printre obiectivele Uniunii Europene se numără atât faptul ca cele 500 de milioane de cetățeni ai săi, cu diferite rădăcini etnice, culturale și lingvistice, să se înțeleagă și să comunice, cât și intensificarea eforturilor în vederea dezvoltării multilingvismului ca instrument destinat să ajute întreprinderile din UE să devină mai competitive și să asigure noi piețe de export în Europa și dincolo de aceasta.

Asemenea majorității statelor europene, Republica Moldova este un stat național, având mai mult de 70% din populație formată din români (moldoveni). În Republica Moldova există 18 etnii minoritare, cele mai numeroase dintre ele fiind formate din ucraineni, ruși, bulgari, găgăuzi. *Declarația de Independență a Republicii Moldova* din 27 august 1991 „garantează exercitarea drepturilor sociale, economice, culturale și a libertăților politice ale tuturor cetățenilor Republicii Moldova, inclusiv ale persoanelor care aparțin grupurilor naționale, etnice, lingvistice și religioase, în conformitate cu prevederile *Actului final de la Helsinki* și ale *Cartei de la Paris pentru o Nouă Europă*.”

Studierea temelor care promovează comunicarea interculturală în învățământul preuniversitar reprezintă un factor important în educația toleranței și a societății democratice.

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ – OPORTUNITATE DE PROMOVARE A PATRIMONIULUI ETNOCULTURAL

Ludmila MOISEI

Într-o lume a globalizării, a transformărilor rapide în toate domeniile societății, într-un veac al educației transfrontaliere, când hotarele naționale nu mai constituie un obstacol în educarea tinerei generații și în promovarea

valorilor general-umane, când procesele migratoare capătă noi proporții și direcții, imperativul timpului ne solicită integrarea într-o societate eterogenă, în care este necesar să dispunem de *capacități de comunicare interculturală*, de formarea *competenței interculturale*. Această componentă se referă la deprinderea de a trăi împreună cu ceilalți, prin dezvoltarea cunoașterii celuilalt, a istoriei sale, a tradițiilor și a spiritualității sale, obiectiv realizabil printr-o educație interculturală, care, de altfel, reprezintă și o oportunitate de promovare a patrimoniului etnocultural. *Educația interculturală* este educația relațiilor interpersonale, care implică membrii unor culturi diferite. Diferențele în raport cu celălalt vizează mai multe domenii: limbă, religie, practici sociale, de relaționare, vestimentare, alimentare, de petrecere a timpului liber, tradiții etc. Prin urmare, scopul acestui tip de educație este de a facilita relațiile interculturale, de a contribui la formarea și intensificarea atitudinii de acceptare a celuilalt.

Din perspectiva cultivării și promovării acestor valori, un rol deosebit de important revine școlii. Școala este chemată să ofere prin intermediul cursurilor *Educație interculturală, Cultura buneii vecinătăți* un model de conviețuire pașnică și constructivă într-o societate în care locuiesc împreună membrii mai multor grupuri etnice. Or, educația interculturală presupune o nouă metodologie axată pe integrarea în spațiul educațional a unor principii precum: toleranța, egalitatea, complementaritatea valorilor, valorizarea specificului spiritual al valorilor locale, etnice, atașându-le la valorile generale ale umanității, valorificarea cadrului educațional în spiritul diversității, drepturilor omului, egalității de șanse, dialogului intercultural, promovării identității și cetățeniei.

Fiind disciplină de bază în formarea competenței interculturale, *Educația interculturală*, conform curriculei, valorifică conținuturi precum: Moldova – țară interculturală, valorile materiale și spirituale ale etniilor conlocuitoare, habitatul și mentalitatea colectivă, activismul civic în relațiile interculturale, moștenirea culturală comună, comunicare interculturală pentru o conviețuire armonioasă ș.a. Acestea sunt subiecte relevante pentru promovarea multiculturalismului, a valorilor etnoculturale și naționale în context global, a acceptării alterității, dar și a conștiinței de neam.

Fiecare etnie, oricât de mică ar fi, oriunde ar locui, are la baza dezvoltării sale tendința de a dăinui și demnitatea de a-și păstra valorile create și transmise de la strămoși. Un popor va exista atâta timp, cât își va vorbi limba, își va păstra tradițiile, obiceiurile de familie, își va transmite valorile culturii naționale, își va instrui copiii în spiritul etnic și atitudinea respectuoasă față de toate etniile și cultura lor.

VALORIFICAREA COMPONENTELOR PATRIMONIULUI SPIRITUAL ÎN EDUCAȚIA TINEREI GENERAȚII

Dorina ONICA

Valorificarea patrimoniului etnocultural în educația tinerei generații prezintă o prerogativă a noilor politici educaționale și culturale aplicate în sistemul de învățământ actual. Tipul de învățământ care prin strategii și acțiuni concrete este focalizat spre educația unei generații capabile să se integreze într-o lume diversă. Această incluziune are succes în momentul când tinerii ar conștientiza apartenența și identitatea lor culturală, valoarea patrimoniului material și spiritual al colectivității din care fac parte și nu în ultimul rând creșterea capacității acestora de a păstra și transmite generațiilor viitoare acest tezaur.

Necesitatea valorificării componentelor patrimoniului spiritual în educația tinerei generații reiese din următoarele argumente: studierea elementelor de patrimoniu în cadrul disciplinelor școlare și universitare ajută la îmbogățirea culturii generale a tinerilor, respectiv asigură informarea lor pe mai multe nivele de cunoaștere; importanța educării tinerei generații în cadrele unei gândiri sănătoase sub aspect moral, etic și social; necesitatea stabilirii raporturilor solide între generații; pregătirea pentru viață prin intermediul exemplelor de învățăminte ce au reglementat viața tinerilor din deceniile precedente.

Educarea prin intermediul componentelor de patrimoniu poate fi realizată nu numai în cadrul instituțiilor de învățământ, dar și în cadrul comunității, familiei. În acest sens exemplificăm cu următoarele acțiuni. Reactualizarea și promovarea sărbătorilor și tradițiilor autentice în rândul tinerilor, precum Dragobetele, în loc de Sf. Valentin; organizarea într-o formă actuală a hurdughiei ca instituție de instruire și divertisment pentru băieți, a șezătorii pentru fete, susținerea horei satului ca moment de cunoaștere și întâlnire a tinerilor ar fi utile în vederea diminuării dependenței față de rețelele de socializare, pregătirea tinerilor pentru viață și familie, formarea unor personalități cu verticalitate valorică și cetățenească ș.a. Comunitatea prin intermediul instituției sociale Gura satului, personalizată astăzi și în autoritatea părinților, are un rol important în monitorizarea, ordonarea, educarea comportamentului și atitudinii tinerei generații. Aceasta tinde să fie realizată în limitele unor norme morale care să se conformeze anumitor aspecte ale vieții.

Valorificarea componentelor patrimoniului spiritual ar avea succes doar prin racordarea acestora la noile realități. De asemenea, acestea să fie aplicate într-o formă spectaculară, originală, ca să cucerească tinerii, să le sensibilizeze atenția și să-i convingă că substratul comportamentului, mentalității lor, conceptele despre viață – conștient sau inconștient – sunt conturate și constituite din reguli și modele transmise din generație în generație.

O PERSPECTIVĂ MULTIPLĂ ÎN PREDAREA ISTORIEI, ORI ÎNVĂȚAREA ISTORIEI ÎNAFARA OREI DE CURS

Ala BÎRLADEANU

„Istoricul e dator a fi un animator neobosit al tradiției naționale, un mărturisitor al unității neamului, un descoperitor de idealuri și de exemple întru împlinirea acelor idealuri”

Nicolae Iorga

Misiunea istoriei ca disciplină școlară și educația istorică reprezintă unul din cele mai importante aspecte școlare de achiziție: formarea atitudinilor și capacităților practice ale elevilor în proces de cunoaștere a trecutului și patrimoniului cultural, contribuție deosebită la formarea cetățeanului democratic cu caracter prospectiv. Procesul instructiv urmărește realizarea idealului educațional întemeiat pe tradițiile umaniste, pe valorile democrației și pe contribuția subiectelor la păstrarea identității naționale. În ansamblul disciplinelor școlare istoria ocupă un loc aparte în educația tinerilor, având scopul primordial – reconstituirea trecutului sub toate aspectele (economic, politic, social, cultural), prin multiplele sale valențe educative, formative, prin prezența istoriei în viața cotidiană.

Elementul instructiv al istoriei este în corelație cu identitatea etnică, lingvistică, culturală și religioasă, deoarece doar prin studiul istoriei poți determina apartenența ta, ca individ, la o anumită identitate etnică ori cetățenească, religioasă ori culturală. Or, istoria contribuie la profilul de formare a absolventului care reflectă: comunicare, participarea la rezolvarea unor probleme ale comunității din care face parte, învățarea eficientă, educația continuă pe tot parcursul vieții, raportarea binelui personal la binele social, centrarea educației pe valorile naționale etc. Cunoașterea istoriei se bazează pe semnificația surselor istorice de diverse categorii și tipuri în proces de cercetare: scrise și nescrise, identificând moștenirea culturală a trecutului. În această ordine de idei, curriculumul modernizat la istorie, ciclul gimnazial și cel liceal, prevede: cunoașterea și interpretarea surselor istorice; manifestarea atitudinii pozitive față de impactul evenimentelor istorice asupra dezvoltării societății; formarea comportamentelor democratice și a valorilor general umane; competența de a păstra și de a aprecia patrimoniul național și local în context universal.

Demersul educațional, orientat spre formarea competențelor cu caracter de integrare, solicită profesorului strategii și activități didactice proiectate din perspectiva rolului de ghid și mentor, formabilul va fi orientat spre aspectul învățării autonome, cercetare istorică individuală în baza unor algoritmi, indicatori, descriptori de performanță. Valorificarea patrimoniului cultural al neamului, al țării, ce aparține întregului popor, facilitează cunoașterea istoriei altfel, înafara orei de curs la școală, prin diverse activități: observarea, cercetarea, analiza surselor istorice în calitate de exponat muzeistic (foto

de epocă, obiect, document, manuscris etc.); istoria unui monument de glorie/monument de comemorare, istoria unei localități/străzi/imobil/instituții de stat; activități istorico-literare, istorico-artistice, organizarea unor aniversări cu caracter istoric; întâlniri cu persoane-surse – istorie vie, cercetarea vieții și activității unei personalități etc.

ПОДГОТОВКА ПСИХОЛОГОВ К РАБОТЕ В ПОЛИКУЛЬТУРНОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Ирина КАУНЕНКО

Для психолога, работающего в поликультурном пространстве, понимание межэтнических отношений, межэтнического взаимодействия является базовой составляющей профессиональной подготовки.

Преподавание данного курса психологам с румынским и русским языками обучения характеризуется рядом особенностей. Они проявляются в ментальных установках при восприятии материала курса.

Особого внимания требует проблематика механизмов межгруппового восприятия, где освещаются проблемы этнических стереотипов, предубеждений. Необходимо отметить, что уже в университет студенты приходят порой либо с грузом «этнических обид», либо без опыта межэтнического взаимодействия (имеется в виду реальной совместной деятельности).

Поэтому приобретает особое значение совместный со студентами анализ этнокультурной реальности региона, понимания многозначности и вариативности культурной среды как потенциала развития. Русскоязычные студенты более остро воспринимают языковые проблемы, у них чаще актуализирована этническая идентичность, либо наоборот – этническая проблема замещается «планетарными». У групп румыноязычных чаще достаточно смутные представления об этнических меньшинствах, для них они «сливаются» в группу «русскоязычных».

Представляется, что более эффективно проходили бы тренинги по поликультурной компетентности, если их проводить совместно с румыноязычными и русскоязычными группами. Это дало бы возможность студентам совместно отрефлексировать этнические предрассудки и предубеждения, обогатить свой опыт межкультурного общения.

Немаловажным является для будущего психолога владение методическим инструментарием в области межэтнических отношений в различных языковых пространствах. В настоящее время межэтнические отношения в Республике Молдова характеризуются высокой динамичностью. Поэтому компетентность будущего психолога в области межэтнических отношений будет способствовать его успешности в межэтническом взаимодействии в процессе практической работы.

ЕВРЕЙСКИЙ ЭТНОКУЛЬТУРНЫЙ КОМПОНЕНТ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА: ИСТОРИЯ И СТРУКТУРА

Виктор ДАМИАН

Важным событием в жизни еврейской диаспоры Республики Молдова стало открытие в Кишиневе общеобразовательных еврейских школ № 22 и №15. Главными целями созданных учебных заведений стало восстановление у еврейской молодежи национальной и религиозной самоидентификации, во многом утраченной за годы советской власти. Именно это в значительной мере повлияло на взгляды еврейской общественности на содержание образования в этих школах, которое должно было быть или светским, или религиозным. Первую точку зрения (открытие светской школы) поддерживало Министерство образования Израиля, которое принимало участие в процессе создания школ. Вторую точку зрения (открытие религиозной школы) поддерживал Главный раввин Кишинева и Молдовы рэб Залман Абельский. В итоге, в августе 1991 г., была открыта светская еврейская школа № 22, а в 1992 г. – еврейская школа № 15 с религиозной направленностью.

В связи с переходом на двенадцатилетнее образование и вступлением в Международную еврейскую образовательную систему ОРТ, школа № 22 в 2003 г. стала Технологическим лицеем ОРТ им. Б. З. Герцля. Спустя несколько лет и еврейская школа № 15 стала Лицеем, а затем – Технологическим лицеем ОРТ им. Рамбама.

Отличием еврейских лицеев от других лицеев Молдовы является наличие в учебном плане трех дисциплин еврейского цикла: иврит, история, традиции еврейского народа.

В учебном процессе принимают участие и учителя – посланники из Израиля. Это, как правило, уроженцы бывшего СССР или СНГ, прожившие в Израиле не менее 10 лет и освоившие иврит. Благодаря им, в этих лицеях поддерживается ивритская языковая среда.

Лицеи также входят в образовательный проект «Хефциба» по преподаванию истории и традиций еврейского народа, созданный для еврейских школ стран СНГ и Балтии, его курирует Министерство образования Израиля.

Еврейские лицеи Кишинева – уникальны в своем роде: являются важной составляющей в сохранении национальной идентичности и приобщении лицеистов к истории, языку и традициям еврейского народа и современного Израиля.

CULTURA TRADIȚIONALĂ ROMÂNEASCĂ ÎN PRESA PENTRU COPII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Andrei PROHIN

În spațiul dintre Prut și Nistru, presa pentru copii reușește, mai bine de trei sferturi de veac, să-și cucerească cititorii, oglindind atât realitățile epocii, cât și universul atemporal al copilăriei și adolescenței. Folclorul și datinile românești constituie o prezență permanentă în paginile periodicelor pentru copii din Republica Moldova. Alături de creațiile scriitorilor și alte valori spirituale, tezaurul popular contribuie la educarea, în rândurile elevilor, a identității românești, a conștiinței unității românilor din diferite regiuni și a legăturii lor cu strămoșii. Periodicele completează fericit demersul școlii, oferind materiale care lipsesc în manuale, prezentându-le în mod ingenios, captivant, umoristic, sensibilizând cititorii față de valoarea tradițiilor locale.

Periodicele pentru copii și adolescenți au un caracter eminentamente educativ. Colegiile de redacție selectează creații folclorice în special având conținut moralizator, poezii de dimensiuni reduse, care pot fi mai lesne învățate pe de rost. Concomitent, poezia și proza populară sunt reprezentate modest, prioritate revenind informațiilor succinte despre obiceiuri (majoritatea din ciclul calendaristic). Utilizarea internetului, în calitate de sursă de documentare, atrage riscul de a pune în circulație inexactități sau chiar falsuri. Încercând să prezinte accesibil cunoștințele cu caracter etnografic, autorii inevitabil omit amănunte, recurg la extrapolări.

Publicațiile periodice oferă copiilor și adolescenților preponderent informații științifice, despre originea și semnificațiile datinilor din trecut. Totodată, elevii sunt îndemnați, în diverse forme, să devină purtători efectivi de cultură tradițională – învățând colinde, proverbe, frământări de limbă, participând în ansambluri folclorice, practicând meșteșuguri populare. Copiii se dovedesc a fi, în mai multe cazuri, culegători de valoroase datini și obiceiuri.

ROLUL PATRIMONIULUI ARHEOLOGIC ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

Livia SÎRBU

Rolul imperativ al patrimoniului cultural poate fi urmărit anume acum, când tot mai mult se pune accent pe dezvoltarea unei societăți contemporane durabile, bazate pe cunoașterea trecutului istoric.

Patrimoniul cultural reprezintă un grup mare de artefacte moștenite din trecut pe care oamenii le identifică, independent de proprietarul lor, ca o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor lor. Noțiunea include toate aspectele mediului înconjurător ce rezultă din relația om-spațiu, cu referire la o perioadă mai lungă sau mai scurtă de timp.

Parte componentă și indispensabilă a patrimoniului cultural este patrimoniul arheologic, care include structuri, construcții, situri, obiecte mobile, monumente de altă natură, coraportate la contextul descoperii acestora, la suprafață, în sol sau sub apă.

Vestigiile arheologice reprezintă elementul cheie în reconstituirea trecutului istoric al comunităților care au populat o regiune într-o anumită perioadă. Iar drumul pe care îl parcurg aceste urme ale trecutului este de-a dreptul lung și anevoios, dar și interesant și captivant. Toate aceste izvoare reprezintă o punte de legătură între trecut și prezent, între vechi și nou, între om și natură. Iar prezența și evoluția lor în toate sferele vieții ne permite stabilirea modului de viață al strămoșilor noștri, inclusiv prin prisma unor elemente contemporane. Astfel, uneori în încercarea de a găsi rolul și utilitatea unor piese sau pentru a înțelege unele manifestări apelăm la diferite alte domenii conexe, printre care și etnografia.

Evident, până la reconstituirea realităților cultural-istorice în anumite epoci există mai multe etape premergătoare, iar informațiile obținute nu sunt întotdeauna complete și nu oferă un răspuns clar, totuși, până la apariția scrisului, anume aceste vestigii servesc drept izvoare de bază în cunoașterea trecutului.

În aceste condiții, susținem ideea că societatea contemporană este obligată să protejeze și să promoveze patrimoniul arheologic, prioritar punându-se accent pe educația tinerei generații. În acest sens, este necesară elaborarea unui set complex de acțiuni care ar contribui la cunoașterea acestui domeniu de la nivel local, la cel regional și global. Doar în asemenea condiții, se va putea ajunge la sporirea garanției și salvagardarea patrimoniului arheologic pentru generațiile următoare, la consolidarea unei societăți durabile, bazată pe principii și valori culturale general-umane.

СИМВОЛЫ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА В ПРЕДСТАВЛЕНИИ МОЛОДЕЖИ СТРАНЫ

Нина ИВАНОВА

Одним из условий успешного функционирования интегрированного общества является общее видение своего будущего, которое невозможно без существования общего символического поля для всех групп населения. Поскольку символы являются квинтэссенцией смыслов и образов, при исследовании представлений о стране они становятся ключевым пунктом. Образ страны строится не только за счет государственных символов, но и за счет таких составляющих, как события, личности, объекты культуры, формирующих внутренний и внешний образ страны.

Эмпирическое исследование, проведенное среди студентов Республики Молдова, выявило довольно низкий уровень знания символиче-

ской сферы. Результаты продемонстрировали существование фрагментарного общества с низкой мотивацией и уровнем знания исторического прошлого, недостаточной этнокультурной компетентностью относительно проживающих в Молдове этнокультурных групп. Об этом говорит доминирование во всех группах государственной символики, при слабой выраженности символов из других категорий, например, культурных или исторических. Кроме того, государственные символы и их отдельные компоненты остаются непонятными для определенной части респондентов, что снижает их интегративную функциональность.

Список символических личностей достаточно скуден и неоднороден. Единственная одинаково значимая фигура для всех групп респондентов – это средневековый господарь Стефан Великий. Доминирование современности при перечислении символических событий говорит о том, что Молдова воспринимается как молодое государство, история которого начинается с провозглашения независимости. По всей вероятности, символическое пространство страны еще находится в процессе становления.

Таким образом, исследование продемонстрировало актуальность проблемы поиска объединяющей символики (значимых для всего общества событий, личностей, культурных феноменов, праздников), которые могли бы консолидировать общество в единый социально-политический субъект.

ОСНОВНЫЕ ИСТОРИЧЕСКИ СЛОЖИВШИЕСЯ РЕСУРСЫ ДЛЯ ДОСТИЖЕНИЯ ЭТНИЧЕСКОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

Татьяна ВОЛОШИНА

Толерантность служит инструментом обеспечения мира и согласия в обществе, а такой её вид как этническая толерантность, имеет особое значение для мультикультурного государства, каковым является Республика Молдова.

Цель настоящего доклада – представить основные исторически сложившиеся ресурсы этнической толерантности в Республике Молдова путем анализа социального контекста межэтнических отношений. Для этого мы рассмотрели законодательную и образовательную систему Республики Молдова, деятельность различных неправительственных организаций, связанных с защитой прав человека, а также, государственную религию, языковую компетентность населения и характер межэтнического взаимодействия на территории Республики Молдова как условия, при которых происходит формирование этнической толерантности.

На основании проведенного исследования можно сделать некоторые выводы.

- Демократичность законодательной базы Республики Молдова регламентирует обеспечение и защиту прав национальных меньшинств в области межэтнических отношений и функционирования языков.

- Образовательные практики в Республике Молдова направлены на развитие и сохранение государственного языка и культуры титульного этноса Республики Молдова и культуры национальных меньшинств.

- Формируется независимая толерантная личность, способная ориентироваться в современных условиях мирового пространства.

- На территории Республики Молдова существует длительный позитивный опыт межэтнических отношений.

Мы считаем, что необходимо повысить эффективность работы различных неправительственных организаций по защите прав человека с молодежью и увеличить число участников из регионов в различных проектах. Кроме того, важно осознать и активно использовать общую государственную религию – православие, традиционный билингвизм и различные виды языковой компетентности населения Республики Молдова как важный ресурс для достижения этнической толерантности граждан Республики Молдова.

VALORI NAȚIONALE ȘI EUROPENE: CAZURI DE SUCCES ÎN ACOMODAREA DIVERSITĂȚII ÎN STATELE UE

Adrian DOLGHI, Denis FABIAN

Din anul 2000, Uniunea Europeană promovează conceptul de *unitate în diversitate*. Diversitatea culturală, dialogul intercultural și impactul economic pe care îl are cultura ocupă acum un loc de frunte în agenda Uniunii Europene. Diversitatea se conturează de mult timp prin originalitatea individuală în construirea unei unități. Diversitatea culturală este un element central al politicii și strategiilor culturale, construită, la rândul său, pe doi piloni, și anume: ***protejarea și stimularea cunoașterii și aprecierii propriei culturi, a rădăcinilor și identității; încurajarea deschiderii și interesului real pentru celelalte culturi, într-un spirit de toleranță și respect reciproc.*** O persoană care nu și-a descoperit sau care nu-și conștientizează identitatea culturală, va întâmpina dificultăți ***în dezvoltarea relațiilor sănătoase cu reprezentanții altor culturi.***

Uniunea Europeană este compusă din 28 de state membre, în majoritatea lor, state naționale ce includ în componența sa trei tipuri de minorități etnice care confirmă diversitatea etnică și națională:

1. **Populațiile indigene**, care se regăseau pe actualul teritoriu al Europei înainte de popularea acesteia prin succesive valuri migratoare;

2. **Imigranții** sunt persoane care au decis să își părăsească țara de origine, mai ales din motive politice sau economice;

3. Minoritățile naționale sau istorice sunt grupuri etnice diferite de populația majoritară, rămase pe teritoriul ocupat de aceasta prin redefinirea granițelor.

Cazuri de succes în acomodarea diversității în statele UE: *Minoritatea suedeză* din Finlanda reprezintă 5,8% din populație. Suedezii locuiesc mai mult în regiunile de coastă și în Insulele Aland. Insulele Aland formează o provincie autonomă, demilitarizată și monolingvistică (de limbă suedeză) a Finlandei. Adunarea Suedeză a Finlandei, un corp reprezentativ semioficial înființat în 1919, servește ca forum de discuții politice și grup de presiune pentru interesele etnicilor suedezi. Aceștia se bucură, pe lângă o impunătoare reprezentare politică, și de libertatea de exprimare în limba maternă: 15 ziare în suedeză, emisiuni radiofonice și de televiziune, teatre, precum și universități bilingve. Suedeza, alături de finlandeză, e considerată limbă națională a Finlandei.

Tirolul de Sud a fost cedat de Austria Italiei, la sfârșitul Primului Război Mondial, incluzând la data respectivă 85% de populație de etnie germană, care, o lungă perioadă, a fost supusă asimilării și represiunii de către regimul fascist, însă aceste tentative au eșuat, determinând o intensă mișcare de apărare a identității.

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, Austria și sud-tirolezii au făcut un lobby puternic ca regiunea să fie retrocedată Austriei. Marile puteri au refuzat, singura soluție rămânând ca Austria să negocieze cu Italia o formă de autoguvernare pentru provincie. Recunoașterea și garantarea drepturilor etnice s-a produs în 1946, când i s-a acordat autonomie legislativă și executivă.

State multinaționale: *Belgia* este un regat multicultural și multilingvistic. Flandra în nord; în sud – Valonia. Capitala Bruxelles este unul dintre cele mai cosmopolite orașe ale lumii. Teritoriul Belgiei este împărțit lingvistic și cultural între populația germană dominantă în nord și cea franceză din sud. Printr-o serie de revizuirii ale constituției, Belgia a devenit un stat federal, format din trei comunități: franceză, germană și flamandă. Flamanzii, în număr de 5,8 milioane, ocupă teritoriul din nordul Belgiei, regiunea cea mai prosperă din punct de vedere economic. Limba vorbită este flamanda.

În condițiile actuale de globalizare, de creștere a interdependențelor dintre state, dialogul intercultural devine o necesitate. De aceea, individul trebuie ajutat în construirea imaginii despre identitatea națională a statului în care s-a născut, a culturii în cadrul căreia este educat și format. Acest lucru se poate realiza prin politicile culturale de nivel național menite să promoveze valorile și tradițiile naționale. Având o imagine clară despre cultura sa de origine, individul va fi capabil să interacționeze armonios cu celelalte culturi.

CĂSĂTORIILE MIXTE: ISTORIE ȘI CONTEMPORANEITATE – PRO- PUNERE PENTRU UN MODUL DE PREDARE-ÎNVĂȚARE

Alina FELEA

Sec. XXI se remarcă prin căutarea modalităților de conviețuire într-o epocă a globalizării. În atare condiții, un rol deosebit revine dialogului între diverse etnii, iar în cadrul acestora – căsătoriilor mixte. După cum afirmă cercetătorii, „procesul de globalizare intensă a dus la faptul că în societatea contemporană practic nu există etnii endogame, căsătoriile etnic mixte fiind considerate la fel de obișnuite cum sunt căsătoriile între persoanele cu statut social diferit etc.”. În acest sens este bine-venită prezentarea evoluției căsătoriilor mixte și compararea atitudinii societății în ansamblu, dar și a indivizilor separate față de aceste căsătorii în cadrul lecțiilor de istorie, educație civică etc.

Modulul este compus din patru teme mari: Tema 1. Căsătoriile interreligi-oase și interconfesionale în Țara Moldovei; Tema 2. Căsătoriile mixte în Imperiul Rus și Basarabia (1812–1917); Tema 3. Unitatea 3. Familiile interetnic-e în RSSM; Tema 4. Familiile mixte în Republica Moldova. În urma predării acestui modul de învățare, elevii vor fi competenți să analizeze diferite surse istorice: documente oficiale și neoficiale, memorii, scheme, diagrame și ta-bele, opere de artă, fotografii etc.; să cunoască termenii specifici temei, să aprecieze critic informația, faptele și procesele istorice; în contextul formării unui comportament democratic și a valorilor general umane vor putea să aprecieze caracterul liber al consimțământului la căsătorie, indiferent de ori-gine, statut social sau proveniență etnică sau apartenență religioasă. Elevii vor putea să identifice atitudinea Bisericii, oficialităților statului și cetățenilor față de căsătoriile mixte în evoluția lor istorică.

Vocabularul necesar cuprinde următorii termeni: *căsătorie mixtă, intermariaj, exogamie, căsătorie interreligioasă, căsătorie interetnică*– noți-uni utilizate în istoriografie pentru a evidenția uniunea maritală a două per-soane de confesiune sau de etnie diferită; *religie, confesiune, rit, Biserica Romano-Catolică, Biserica Ortodoxă, protestanți, musulmani, emigrant, imi-grant, azil*.

Comunicarea va prezenta poziția Bisericii Creștin-Ortodoxe, va exemp-lifica prin documente și exemple concrete atitudinea societății pe parcursul secolelor, va prezenta interviuri cu persoane din cupluri mixte etc.

Factorii încheierii căsătoriei mixte

Subiectivi		Obiectivi			
Social-de-mografici	Personal	Social-demo-grafici	Economici	Politici	Spiritual-con-fesionali
Genul	Dragoste	Nr. populației grupului etnic/național	Tipul regiunii (oraș, sat)	Situația sta-bilă politic	Tradițiile și normele unei societăți

Vârsta	Tradiții, norme și valori familiale	Raportul dintre sexe	Locuința	Baza legislativă ce garantează legitimitatea căsătoriei	Atitudinea față de căsătorie
Rasa	Interese, valori, necesități	Activitatea de migrare	Nivelul venitului	Srijinul oferit de stat	Stereotipuri
Poziția socială		Mobilitatea socială	Posibilitatea financiar-materială a părinților de sprijinire a copiilor		Slăbirea relațiilor cu familia și rudele
Starea sănătății (posibilitatea de reproducere)					

În final, elevii vor fi invitați să participe la discuție, care va avea trei sarcini de bază:

- Identifică factorii care influențează asupra întemeierii unei familii mixte.
- Determină modul de influență a evoluției societății și problemelor acesteia asupra căsătoriilor mixte.
- Expune-ți părerea despre principalele criterii de alegere a partenerului de viață în perioada recentă.

СОХРАНЕНИЕ И ПРОДВИЖЕНИЕ КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ В г. ТВАРДИЦА ТАРАКЛИЙСКОГО РАЙОНА *Георгий ПАСКАЛОВ*

Вот уже более 180 лет у истоков маленькой, мало кому известной речки, в бескрайних степях Буджака, живет один народ. Еще в середине XIX в. священник Петр Казанаклий отмечал: «Национальность твардицкая не гагаузы, именующиеся только болгарами, а собственно болгары, говорящие на болгарском языке. Твардичане сильно дорожат своею национальностью и с большим трудом допускают в свою среду посторонний элемент». И сегодня эти строки справедливы по отношению к современному населению г. Твардица.

По переписи 2004 года население Твардицы составляло 5800 человек, 92% населения – составляют этнические болгары, что и предопределило дальнейшее культурное развитие этого населения. Традиции предков на протяжении почти двух столетий сохранялись и передавались следующим поколениям, и этому способствовали как родовая преемственность от родителей к детям и внукам, так и труд деятелей культуры, управленцев и простых родолюбцев, что и позволило твар-

дичанам сохранить свою идентичность и культуру, несмотря на общественные катастрофы происходившие в этот исторический период. Нынешний период нашей истории нельзя назвать счастливым. Лично я бы назвал его катастрофическим для нашей республики. Демографическая пропасть, связанная с миграцией населения и низкой рождаемостью, с каждым годом ухудшающееся социальное положение людей непосредственно влияют на культурно-историческое наследие, которое мы оставим своим потомкам, ибо наследие – это не только камни и стены, сохранившиеся со времен наших дедов и прадедов, это в первую очередь нрав и уклад жизни тех людей, у которых оно является составной частью жизни. Это те обычаи и традиции народной жизни, которые были переняты от предков и знания о которых должны быть переданы следующим поколениям. Это фольклор, национальная одежда, традиционная кухня.

УРОВЕНЬ ЗНАНИЙ ЯЗЫКА И ИСТОРИИ СВОЕГО НАРОДА В СРЕДЕ БОЛГАРСКОЙ МОЛОДЕЖИ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВЫ (ПРИМЕР ГОРОДА ТВАРДИЦА ТАРАКЛИЙСКОГО РАЙОНА)

Николай КИРНЕВ

Болгары Республики Молдова как население компактно сосредоточены в Тараклийском районе. Казалось бы, это обеспечивает отличную возможность для поддержания самобытности болгарской культуры и всего «болгарского», но, на мой взгляд, вся эта культура, в первую очередь болгарский язык, претерпевают негативные изменения вот уже долгий период, и если не отнестись к этому вопросу с должным вниманием, то эта этническая группа рискует утратить свое «болгарское», то есть все то, что делает её представителей болгарами.

Приведем пример города Твардица. Я не раз слышал, что у бессарабских болгар сохранился тот старый болгарский, на котором говорили в Болгарии 200 лет назад. Не могу утверждать, так ли это или нет, однако язык, на котором разговаривают сегодня в Твардице, особенно современная молодежь, определенно не тот, на котором говорили раньше. Многие слова, которые мы считаем болгарскими, на самом деле обыкновенные русские слова с добавлением болгарского окончания. Безусловно, любой язык в мире меняется, но не настолько! То же самое, на мой взгляд, происходит с болгарской историей. Мало кто из болгарской молодежи вспомнит, кто мы такие, что делаем на Бессарабской земле, еще меньше знают историю самой Болгарии. Молодежь из Твардицы, больше знает о России или США, чем о своем народе, и дело здесь не только в глобализации. К сожалению, в школах болгарских сел

и городов, где образование ведется на русском языке, довольно мало внимания уделяется болгарскому языку, литературе и культуре в целом. Количество часов болгарского языка примерно равно количеству часов того же румынского, английского или русского языков. А когда-то введенный курс «Истории и культуры болгарского народа» в лицейских классах вообще не преподается.

Кто несет ответственность в данной ситуации и что с этим делать – важнейший вопрос на сегодня, так как эта ситуация отнюдь не ограничивается Твардицей, она встречается повсеместно. Проблемы есть, и их надо решать, в первую очередь финансированием, однако не стоит забывать, что многого можно добиться не одними деньгами. Было бы желание...

INTERACȚIUNI CULTURALE ÎN SPAȚIUL URBAN: CARTOGRAFIEREA CHIȘINĂULUI MULTIETNIC *Maria AXENTI*

Orașele reprezintă spații de interacțiune complexă între diverse categorii sociale și etnice. Chișinăul nu este o excepție. Încă din sec. XVIII–XIX, în deosebi călătorii străini remarcă prezența diverselor etnii pe străzile Chișinăului. Moldoveni, evrei, ruși, sârbi, bulgari, greci, armeni împart același spațiu urban, totodată fiecare conștientizând propria apartenență teritorială pe harta orașului. Chișinăul multiethnic, cu timpul, a devenit o trăsătură *per se*, percepută ușor atât de locuitorii orașului, cât și de cercetători.

În studiul de față se propune o nouă abordare a multiculturalismului în spațiul urban al Chișinăului, și anume prin utilizarea metodologiei cartografierii și a teoriei peisajului cultural (*cultural landscape theory*). Cartografierea este o metodă nouă de cercetare, preluată de științele umanistice, și presupune amplasarea în spațiu și timp nu doar a categoriilor imobile, ci și a fenomenelor sociale. Utilizând conceptele peisajului cultural, sunt cartografiate elementele de identificare etnică: clădiri de apartenență confesională, străzi „naționale”, spații publice utilizate de comunitățile etnice. Analiza dinamicii peisajului multicultural ne ajută să înțelegem mai bine procesele din spațiul urban din sec. XIX până în zilele noastre.

Astfel, Chișinăul apare în fața noastră ca un puzzle multiethnic în care fiecare comunitate etnică își are mahalaua sa, biserica sa, precum și spații urbane împărțite între locuitorii orașului. Acest tablou multicultural, specific nu doar Chișinăului, constituie și o trăsătură a patrimoniului nostru național. Spațiul urban multiethnic are potențialul de a servi drept un model de toleranță și cooperare între locuitorii orașului Chișinău.

MEDICINA POPULARĂ: PREROGATIVE DE CERCETARE

Natalia GRĂDINARU

Demersul are drept scop valorificarea medicinei tradiționale ca element de patrimoniu imaterial, exprimat prin cunoștințele și tradițiile de lecuire în comunitățile rurale și încurajarea tinerei generații de a cunoaște și proteja, de a însuși și perpetua aceste tradiții. Subiectul cercetării este foarte actual, întrucât în prezent, mai mult ca oricând, este important să se reunească cultura și educația în optimizarea formării umanitare, patriotice și morale a tineretului, dezvoltarea unei abordări competente la realitățile timpului nostru pe baza utilizării mai activ și pe scară largă a întregului complex al patrimoniului cultural și istoric al țării noastre.

Necesitatea valorificării și promovării acestui element de patrimoniu rezidă în valoarea inestimabilă a tezaurului de cunoștințe pe care-l conține și legăturilor destul de complexe pe care le stabilește cu toate celelalte domenii ale activității umane.

Simplă și naivă la prima vedere, tradiția medicală populară întruchipează experiența și cunoștințele vechi de secole ale naturii omului, învățăturilor filosofice și religioase, precum și legitățile destul de complexe pe care se bazează existența umană pe pământ și pe care le descoperi doar în cazul în care te avânți în cercetarea fenomenului lecuirii populare.

Un curs opțional de medicină populară va fi destul de util studenților, oferindu-le o deschidere și o viziune nouă asupra credințelor, superstițiilor și interdicțiilor populare, legendelor, basmelor, divinațiilor etc.; un contact direct cu izvoarele spiritualității și sensibilității tradiționale poate ajuta pe cei interesați să pătrundă în înțelesul unor simboluri din practicile religioase și magice.

Valorificarea și promovarea acestui element de patrimoniu cultural creează punți de legătură între generații și națiuni. De ex.: înțelegerea conceptelor, teoriilor și metodelor de bază ale domeniului de către studenți poate fi urmată de cooperări internaționale, elaborări de studii și proiecte științifice.

Amenajarea unor complexe etnoculturale, care pe lângă expoziția tematică ar dispune și de ferme ecologice unde s-ar cultiva plante medicinale, ar constitui un motiv pentru continuarea cercetărilor în acest domeniu. Iar promovarea prin comercializare a produselor bio/tradiționale poate încuraja teritoriile rurale să exploreze modalități noi prin care să devină sau să rămână competitive, să-și valorifice bunurile la maxim și să depășească dificultățile pe care le-ar putea întâmpina, cum ar fi o populație cu tendință de îmbătrânire, niveluri reduse ale prestării serviciilor sau absența posibilităților de angajare.

Aceste măsuri ar putea declanșa tendințe pozitive de creștere economică și de ocupare a forței de muncă, iar practica medicală populară poate deveni exemplul de „sector tradițional” capabil să-și „redefinească identitatea” conform unui model de afaceri, întru totul adaptat nevoilor noii dezvoltări rurale (mai inteligent, mai favorabil incluziunii și mai durabil).

**CERCETAREA PATRIMONIULUI ETNOGRAFIC
(AXATĂ PE EXEMPLE DIN LOCALITATEA CRIHANA VECHÉ,
RAIONUL CAHUL)
Carolina COTOMAN**

Prin studiile de cercetare și valorificare a *patrimoniului etnografic* sunt identificate modalitățile de intervenție specializată în vederea stopării procesului distrugerii ireversibile a elementelor de patrimoniu atât la nivel local cât și național. Aceste cercetări permit demararea unor lucrări de conservare și restaurare, acțiuni care duc la o creștere a potențialului turistic, dar și economic de pe urma căruia vor putea beneficia toți locuitorii. În cadrul expedițiilor se urmărește, pe de o parte, evaluarea stării actuale a patrimoniului etnografic, a factorilor care pot cauza probleme și disfuncționalități. Pe de altă parte, aceste cercetări, studii confirmă conturul general al sistemului local de tradiții, unde este constatat substratul specific zonei etnografice, ca de exemplu în localitatea Crihana Veche, tradițiile și obiceiurile cuprind Valea Prutului de Jos și Valea Nistrului de Jos cu ariile aferente, precum și straturi culturale suprapuse mai târziu, aduse de mocanii veniți cu turmele și stabiliți cu traiul, acestea imprimând inclusiv accente balcanice (în special, în vestimentație) în spațiul respectiv.

În cadrul acestei comunicări se va face o clasificare și caracterizare a patrimoniului etnografic prin exemple din cadrul cercetărilor de teren din s. Crihana Veche, vom vorbi și despre metodologia de cercetare a patrimoniului etnografic.

Realizarea unor astfel de studii reprezintă unul dintre eforturile administrației publice locale orientate spre creșterea calității vieții cetățenilor prin reabilitarea și valorificarea elementelor de patrimoniu și peisaje culturale valoroase, precum și integrarea într-un sistem cultural unitar, ele răspunzând necesității de formulare și aplicare a unor măsuri menite să conducă spre dezvoltarea unui sistem de protecție a patrimoniului etnografic, prin conservarea dar și dezvoltarea de noi tipologii diversificate din punct de vedere funcțional.

**CUNOȘTINȚE ALE POPORULUI ROMÂN REFERITOARE LA STEJAR
Nicolae DUDNICENCO**

Comunitățile umane purtătoare ale culturii tradiționale erau mult mai aproape de natură decât omul modern, aveau diverse cunoștințe asupra acestora pe care le transmiteau din generație în generație. Un rol aparte în evoluția societății umane l-au avut arborii. Printre cei mai importanți arbori la numeroase popoare, inclusiv la români, a fost și rămâne stejarul, care are atât rosturi practice (în construcție, dogărit, mobilier, medicină populară, practici tinctoriale), magice (divinatorii, apotropaice), cât și simbolice (lirica

populară, heraldică, imaginarul popular). Dorim să prezentăm în acest context un fond de cunoștințe despre stejar.

Lemnul de stejar este foarte apreciat deoarece este durabil, rezistent în timp și în apă. Iată de ce e utilizat în construcții, confecționarea diferitor unelte, obiecte casnice etc. Bisericile din lemn se construiau, de obicei, din bârne de stejar, ca să aibă o rezistență seculară. Stejarul se folosea și pentru a meșteri locuințe, stâlpii de la poarta curții, pentru vasele destinate producției și păstrării alimentelor, băuturilor. Stejarul conține taninuri. Substanțele respective participă la multe procese biochimice în vinificație, cum sunt: reglarea proceselor de oxidoreducere, contribuie la formarea buchetului și la colorarea vinului. De aceea lemnul pentru butoaiele preconizate vinului sunt din stejar. În medicina populară se utilizează frunzele, fructele, scoarța stejarului. Ele ajută în tratarea afecțiunilor digestive, cardiovasculare, articulare, cutanate și subcutanate. După stările stejarului erau prezise condițiile climatice. Se considera că dacă stejarul a dat frunze devreme – primăvara va fi caldă. Momentul prielnic pentru semănarea mazării era considerat timpul când se desfăceau mugurii de stejar. Se crede că cine visează stejar va avea viață lungă și sănătate.

Stejarul a jucat un rol deosebit asupra evoluției societății românești, fiind un material foarte util pentru confecționarea diverselor obiecte.

**ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ ТЕМАТИКА В ГАЗЕТЕ «АНА СЁЗЮ»
(1988–1994 гг.)
(ПО РЕЗУЛЬТАТАМ ПИЛОТНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ)
Федор ЧАВДАРЬ**

Газета «Ана сёзю» является первой газетой, которая стала выходить на гагаузском языке еще до демонтажа СССР. Первый номер появился в августе 1988 г. Следует отметить, что среди гагаузов на тот момент не было профессиональных журналистов. Основную работу – редакторскую, работу корреспондента – выполняли энтузиасты, представители творческой интеллигенции из числа гагаузов. Среди них были писатели, научные работники, педагоги. Результаты пилотного исследования показали, что на протяжении означенного хронологического периода (1988–1984 гг.) в газете из более чем полутора тысяч публикаций немалое их количество было написано по этнокультурной тематике. Основное внимание редакторы газеты уделяют освещению страниц истории гагаузов (90 статей). Из них особое внимание уделяется таким темам, как Вторая мировая война, голод, реабилитация. Значительным является количество обучающих материалов – заметок и статей, в которых представлены уроки гагаузского языка: алфавит, объяснение грамматических правил, небольшие глоссарии (словари) с переводом и толкованием слов (165).

На страницах «Ана сёзю» содержатся также образцы устного народного творчества – пословицы, поговорки, сказки (37). В каждом номере публикуются рассказы (272) и стихотворения (240) поэтов гагаузского происхождения на родном языке. Представлены также сообщения о культурной жизни гагаузов Молдовы, Турции, а также в мире в целом.

Гагаузы, как младописьменный народ, происхождение которого до сих пор остается не выясненным, были мало информированы относительно своей собственной истории. «Ана сёзю» как единственная гагаузыязычная газета выполняла просветительскую функцию – знакомила гагаузов с гипотезами об их происхождении, с историческими событиями в жизни народа, формируя, таким образом, их историческую идентичность. Публикация уроков гагаузского языка, образцов словесного творчества гагаузов (как фольклора, так и современной художественной литературы) призвана была познакомить их с некоторыми элементами традиционно-бытовой культуры и воспитать интерес к изучению родного языка, который является одним из самых важных этнодифференцирующих признаков. В этом отношении данная газета успешно выполняла роль рычага этнической мобилизации.

РЕПЕРТУАР ГОСУДАРСТВЕННОГО МОЛОДЕЖНОГО ТЕАТРА «С УЛИЦЫ РОЗ» В ПЕРИОД 2010–2015 гг. И ЕГО РОЛЬ В ВОСПИТАНИИ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ *Надежда АКСЕНОВА*

Среди разнообразных форм воспитания молодого поколения особое место занимает театр, как один из самых доступных видов искусства, который позволяет решать многие проблемы в области художественного образования. Понимая, что театральное искусство способно изменить и преобразить человека, режиссер и директор Государственного молодежного драматического театра «С улицы Роз» Ю.Хармелин создал театральную школу (Городской театральный лицей), единственную в Республике Молдова, с возможностью последующего высшего образования (факультет в Славянском университете), где, развивая вахтанговские традиции, обращает внимание своих учеников и зрителей не только на игровую форму спектаклей, но и, прежде всего, на их глубокое содержание.

Анализ репертуара театра последних пяти лет показывает, что Ю.Хармелин не идет на поводу у зрителя, не стремится развлекать его, предлагая мелодрамы и комедии, а воздействует на него через героев драм и трагикомедий. На примерах зеркального отражения отношений в отдельно взятой семье (трагикомедия «Нюра Чапай» Н. Коляды, лирическая комедия «Левушка» А. Крыма, мрачная комедия «Сиротливый

запад» М. Макдонаха и др.), с друзьями (зонг-драма «Повелитель мух» У. Голдинга) и с обществом в целом (драмы «Дом Бернарды Альбы» Ф. Г. Лорки, «Маскарад» М. Лермонтова, «Эквус» П. Шеффера) режиссер раскрывает вечные темы жизни и смерти, добра и зла, любви и ненависти и заставляет сегодняшнюю молодежь наблюдать, познавать, думать. Спектакли рассматриваемого периода насыщены переживаниями сильных чувств и страстей, это и надежда в образе Билла Старбока (В. Павленко), и любовь Катерины Измайловой (А. Хлопотова), и детские воспоминания мальчика Левушки (В. Азаровский), и ощущение душевного кризиса у Зилова (В. Павленко), и трагедия геноцида, увиденная глазами учителя Яноша Корчака (С. Агапов) и др.

Увиденное и пережитое вместе с героями хармелинского театра расширяет кругозор зрителей, направляет к решению собственных проблем, раскрепощает и создает дружескую атмосферу, сеет росток любви, доброты и человечности.

ПРАВОВОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ПОТОМКОВ БОЛГАРСКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦЕВ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА И В РЕСПУБЛИКЕ БОЛГАРИЯ В НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ

Александр ЛАМБОВ

В XVIII–XIX веках на территорию современной Республики Молдова мигрировала общность людей болгарской национальности, которые и в настоящее время проживают в нашей стране. Сегодня представители данной общности являются носителями гражданства Республики Молдова и одновременно представителями своей этнической группы. Данный факт влечет за собой возможность статуса носителя двойного гражданства.

Согласно ст. 10 Конституции Республики Молдова, государство является общей и неделимой родиной всех ее граждан. Оно признает и гарантирует право всех граждан на сохранение, развитие и выражение этнической, культурной, языковой и религиозной самобытности. Также в соответствии с ч. (2) ст. 13 Конституции РМ, государство признает и охраняет право на сохранение, развитие и функционирование русского языка и других языков, используемых на территории страны. Таким образом, современное правовое положение потомков болгарских переселенцев не отличается от правового положения иных граждан Молдовы в предоставлении им конституционно гарантированного права на сохранение и развитие культурной самобытности и родного языка.

В свою очередь Республика Болгария предоставляет этническим болгарам, живущим в РМ, особый правовой статус. В частности, в соответствии с ч. (2) ст. 25 Конституции РБ, лица болгарского происхождения могут получить болгарское гражданство в упрощенном порядке.

Кроме того, в соответствии с Законом о болгарях, живущих за границей РБ, лица болгарского происхождения имеют следующие льготы: облегченный порядок получения разрешения на постоянное пребывание в Болгарии; возможность бесплатно обучаться в учебных заведениях Болгарии с финансированием из бюджета РБ; возможность знакомиться с болгарской культурой в стране проживания посредством финансируемых РБ культурных и образовательных программ; также имеются иные льготы и возможности.

FENOMENUL MEȘTERULUI MANOLE ÎN FOLCLORUL BULGAR ȘI MOLDOVENESC ȘI ROLUL ACESTEI TEME ÎN EDUCAȚIA TINEREI GENERAȚII

Marina MIRON

Casa, simbolul casei au fost întotdeauna o sursă enormă pentru inspirație, de acestea sunt legate o mulțime de superstiții și reguli care au fost respectate cu strictețe secole la rând. Dovadă sunt cântecele, proverbele și zicătorile, unele observații populare ce formează tezaurul spiritual al moldovenilor și bulgarilor din spațiul basarabean. Întotdeauna zidirea era strâns legată cu tema sacrificiului, și cu cât construcția era mai importantă, cu atât prinosul era mai valoros.

Una dintre cele mai interesante teme în folclorul multor popoare ale lumii, inclusiv al bulgarilor și moldovenilor, este consacrată motivului jertfei umane pentru succesul edificării unor construcții importante: fie biserici, cetăți ori poduri. Una dintre cele mai cunoscute balade din spațiul moldovenesc (românesc) „Meșterul Manole” se regăsește aproape în întregime în balada poporului bulgar „Вградена Невеста” (tema, structura baladei, până la numele meșterului – Manole, în unele variante). Printre bulgarii din Basarabia s-au păstrat doar câteva variante locale ale acestei opere înregistrate în timpul expedițiilor în teren în ultimele decenii.

Folclorul, credința populară legată de construcția caselor tradiționale, foarte apropiate între ei ca tematică, ca simboluri, confirmă încă odată faptul că comunicarea între bulgari și moldoveni există o perioadă foarte îndelungată de timp. Iar cu apariția coloniilor bulgare în spațiul basarabean (în special, în stepa Bugeacului), au apărut și mai multe puncte de tangență nu doar pe plan spiritual, ci și pe cel material. Unul dintre argumente este casa tradițională specifică pentru sudul Basarabiei care se formează ca tip de locuință a moldovenilor, bulgarilor și altor grupuri etnice din zona Bugeacului spre sf. sec. XIX. Iar în curricula actuală a ciclului liceal din Republica Moldova, Balada Meșterul Manole (Mănăstirea Argeșului) ocupă un loc important în tema dedicată miturilor fundamentale ale poporului român, reprezentând mitul jertfei necesare creației.

NECESITATEA VALORIFICĂRII PATRIMONIULUI ETNOCULTURAL ÎN EDUCAREA TINEREI GENERAȚII

Marinela BRÂNZEANU

V-ați pus vreodată întrebarea: de unde provenim, de la ce neam? De unde vin ucrainenii, bulgarii, găgăuzii, romii, evreii? Cum au ajuns să ne devină vecini, prieteni, frați? Care le sunt obiceiurile?

Cu toții știm că ne sunt alături, ne fac țara multiculturală, dar nu știm care de fapt le e istoria, limba și psihologia. Trăim veacuri împreună și ne dușmănim din cauza unor stereotipuri, sprijinite de neștiință. Dar, cum ar fi, dacă cineva ne va face cunoștință cu lumea lor, gândirea lor, frumusețea spirituală a lor? De ce nu creăm cursuri opționale, ore suplimentare la istorie sau educație civică?

Consider că ar fi foarte utilă și interesantă cunoașterea patrimoniului etnocultural, începând din clasele mici. S-au creat prea multe stereotipuri față de etniile ce le avem pe teritoriul țării. Avem cu toții doi ochi, două mâini, două picioare și același suflet curat cu care ne naștem. Din păcate, încă din copilărie am fost speriați cu fraza: „te duc la țigani”, dar, din scurta mea experiență de viață, am înțeles că prin romi găsim oameni cu suflet mare și prin moldoveni găsim acei „țigani”. Întunericul ce s-a lăsat între etniile conviețuitoare pe teritoriul Republicii Moldova a creat o mulțime de conflicte, ciocniri, ce s-au terminat tragic. Din aceste motive tinerele generații trebuie crescute cu simț solidar și tolerant, cu interes și deschidere față de alte naționalități.

Un al doilea avantaj al orelor despre etnii ar fi sporirea respectului, legăturii și aprecierii între comunitățile etnice. Cred că s-ar privi mult mai prietenos un găgăuz și un moldovean care vor înțelege că nu au pentru ce se dușmăni și hărțui, doar pentru identitatea cu care s-a născut.

Al treilea avantaj e chiar creșterea culturii generale proprii, îmbogățirea lumii interioare prin descoperirea culturii fiecărei etnii. Cu acest prilej s-ar putea organiza schimburi de experiență între raioane, prin intermediul elevilor sau al grupurilor de elevi; conferințe, festivaluri, marșuri, excursii aplicative și active, șezători multiculturale.

Personal, privesc aceste idei ca fiind realizabile și utile. În ceea ce ține de generațiile ce au trecut pragul instituțiilor de învățământ, cu ele se pot desfășura seminare, dar și concursuri precum „Cel mai frumos schimb etnocultural între familii”, campanii și publicități sociale ce ar propaga toleranța și prietenia pentru minoritățile naționale.

Totuși, tot ce facem ar trebui să vină din suflet, indiferent de greutate și obstacole, de aceea este necesar să luptăm pentru valorificarea patrimoniului etnocultural. Căutăm comori și atracții turistice, care, de fapt, se găsesc în noi, în oamenii ce trec pe alături; din acest motiv, ar trebui să ne deschidem interesul și să îndreptăm privirea autorităților asupra problemelor locale.

Creșterea unei generații educate solidar și tolerant față de membrii societății din care fac parte, fără aprecierea lor după etnie și stereotipurile legate de ea, ar spori legăturile interculturale din țară. Am trăi cooperând împreună, fără frică, fără acuzații, uniți și înțelegători, educați cultural și, respectiv, emoțional.

TÂNĂRA GENERAȚIE ȘI MEȘTEȘUGURILE ARTISTICE TRADIȚIONALE ROMÂNEȘTI

Luisa-Georgiana TANASE

Interesul societății contemporane pentru produsele de artă și artizanat explică dezvoltarea fără precedent a unor meșteșuguri artistice tradiționale.

Arta populară românească contemporană reprezintă un domeniu complex, în care se îmbină armonios moștenirea artistică populară cu o activitate încă vie, în multe regiuni ale țării, a unor centre meșteșugărești de veche tradiție. Izvorâte din experiență și înțelepciune de viață, din dragostea pentru frumos, elementele de cultură și tradițiile populare transmit valori și creează punți de legătură între generații.

Meșteșugurile tradiționale, moștenite de la părinți și bunici, sunt păstrate sau reînviolate în tot mai multe familii de către tinerii, care doresc să transmită mai departe tradiția olăritului, a sculpturii în lemn, a țesăturilor sau a împletiturilor din pănuși și niule. De aceea, credem că e posibilă conceperea și punerea în mișcare a unui adevărat program de educare a tinerei generații în spiritul descoperirii și păstrării tradițiilor.

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND CLASIFICAREA ȘI EXPRESIA SEMANTICĂ A PRINCIPALELOR DANSURI POPULARE LA ROMÂNII BASARABENI

Ludmila TOMULEȚ, Valentin TOMULEȚ

Dansurile populare românești sunt foarte diverse. În ele se reflectă cele mai importante evenimente din viața poporului, nuanțele dispoziției, relațiile dintre oameni, viziunea lor asupra fenomenelor naturii și societății etc. După caracterul lor, dansurile populare pot fi clasificate în: **lirice** („Hora fetelor”, „Lăcrimioara”, „Oleandra”, „Hora miresei”, „Crăițele”), **grotești și de pantomimă** („Capra”, „Ursul”, „Țurca”, „Căluțul”), **de virtuozitate sau sărbătorești** („Bătuta”, „Tăbăcăreasca”, „Brăul”, „Călușarii”, „Ciobăneasca”, „Hangul”, „Hora-n bătăi”, „Corăgheasca”, „Mărunțica”, „Răzeșeasca”, „Pădurețul”), **eroice sau războinice** („Haiduceasca”, „Voiniceasca”, „Bătaia”), **comice** („M-am pornit la Chișinău”, „Baba mea”) etc.

După tematică și structură, deosebim două tipuri de dansuri: **de rit și de uz**. Dansurile de uz se împart în două grupe mari: **dansuri de uz cu subiect și dansuri de uz fără subiect**.

Dansurile de uz cu sujet sunt cele mai răspândite. Ele pot fi împărțite, convențional, în următoarele grupe tematice:

✓ Dansurile a căror tematică este munca. Ele constituie grupul cel mai numeros. Conținutul acestor dansuri demonstrează atașamentul omului față de muncă, imitând procesele din cadrul acesteia. Unele sunt consacrate anumitei munci agricole, spre exemplu: „Bumbacul”, „Morișca”, „Pășețelul”, „Poama”, „La culesul poamei”, „Coasa”, „Coșeru”, „Sâsâiacul” etc., creșterii animalelor: „Ciobăneasca”, „Ciobănașul”, „Mocăneasca” etc. sau anumitor munci meșteșugărești: „Sfredelușul”, „Ițele”, „Cârligul”, „Atica”, „Foarfecelul”, „Jocul fierarilor”, „Tăbăcăreasca” etc.

✓ Dansurile având ca subiect diferite fenomene ale naturii: „Vântul”, „Fulgurul”, „Zbuciumul”, „Chindia” etc.

✓ Dansurile dedicate florilor sau altor plante: „Porumbrica”, „Ghiocelul”, „Liliacul”, „Trandafirul”, „Clopoțelul”, „Baraboiul” etc.

Dansurile de uz fără sujet se împart, la rândul lor, în două tipuri: **dansuri de dragoste** (lirice) și **dansuri ce reflectă fericirea traiului**.

✓ **Dansurile de uz fără sujet** pot fi clasificate, de regulă, după desenul dansului. Astfel, putem determina, convențional, patru grupe mari de dansuri:

✓ Dansurile de tipul „horei” – dansurile de cerc în care interpreții se țineau de mâini.

✓ Dansurile de tipul „brâului” – dansurile al căror element principal este linia, dansatorii se țin de brâu sau de umeri.

✓ Dansurile de tipul „învârtita” – dansul este executat în perechi sau în grupuri mici.

✓ Dansurile de tip „amestecat” – includ elementele celor trei grupe enunțate *supra*.

Dansurile de uz fără sujet sunt cele mai populare și arhicunoscute, cum ar fi: „Hora”, „Sârba”, „Moldoveneasca”, „Bătuta”, „Brâul”, „Ruseasca”, „Bulgăreasca”, „Învârtita” etc., care pot fi întâlnite și astăzi în diferite regiuni ale Moldovei și României.

Deosebirea dintre dansurile de rit și cele de uz o putem depista destul de ușor. Primele au o semnificație magică, pe când secunde sunt consacrate vieții cotidiene. Tematica dansurilor este clară. Ea era legată de ocupațiile casnice, de problemele vieții cotidiene; în cadrul dansurilor bărbățești – tema principală este vânătoarea, pescuitul, pășunatul, în cadrul celor feminine – continuitatea vieții, fertilitatea.

Tematica dansurilor a condiționat structura acestora. În dansurile bărbățești se reproducea portul animalelor, unele scene ale vânătorii și războiului, se făceau sărituri înalte, pălituri puternice cu picioarele de pământ, așezări etc. În cadrul dansului femeiesc predominau mișcările lente ale coapselor, mâinilor, capului, bustului etc.

COREGRAFIA TRADIȚIONALĂ – PARTE COMPONENTĂ A PATRIMONIUL IMATERIAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Nicolae GRIBINCEA

Patrimoniul cultural imaterial cuprinde totalitatea creațiilor tradiționale, autentice, exprimate în forme verbale, muzicale, coregrafice și teatrale, precum și ansamblul obiceiurilor, practicilor, reprezentărilor, expresiilor, cunoștințelor și abilităților – împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele, vestimentația specifică, accesoriile și spațiile culturale asociate acestora – pe care comunitățile, grupurile și, după caz, indivizii le recunosc ca parte imanentă, indispensabilă și integrantă a tezaurului lor cultural, ele exprimând fundamentele spirituale identitare, valorile morale, etice și estetice ale poporului, mărturia esențializată a gândirii, activității, sensibilității și imaginației creatoare a oamenilor, din trecutul istoric și până în prezent. Pornind de la această definiție a patrimoniului cultural imaterial putem să constatăm că dansurile populare tradiționale reprezintă un element fundamental al acestuia. De fapt, prin inventarierea coregrafiei populare a spațiului pruto-nistean a fost identificată o mare bogăție de astfel de elemente.

Folclorul coregrafic românesc din Republica Moldova posedă o bogată și complexă serie de elemente proprii bine conturate ce determină un specific național pronunțat. Pornind de la aspectele esențiale: ocaziile de desfășurare a dansurilor, diversitatea cetică, ritmică, tipologică, interpretativă și stilistică, coregrafia noastră tradițională se deosebește esențial de arta coregrafică a vecinilor din est, fiind parte componentă a coregrafiei tradiționale românești. Într-un cadru comparativ mai larg, după formă, structură și caracter, dansurile tradiționale din Republica Moldova fac parte din marea și bogata familie a coregrafiei balcano-carpatică, unitară prin execuția mișcărilor ca joc colectiv și de grup. În această moștenire coregrafică se conține întreaga gamă de dansuri ceremoniale, rituale, distractive; de virtuozitate, cu caracter social de petrecere; jocuri legate de ciclul obiceiurilor calendaristice; jocuri asociate proceselor de muncă, îndeletnicirilor; jocuri asociate fenomenelor naturii; jocuri cu referire la floră și faună; jocuri din ciclul obiceiurilor familiale; jocuri ce pun în valoare abilitățile și virtuțile bărbaților; jocuri ce pun în valoare frumusețea femeii; jocuri cu caracter magic; jocuri cu măști zoomorfe, cât și jocuri inspirate din cultura altor popoare.

Dar multe dintre dansurile populare autentice din Republica Moldova sunt în pericol de dispariție și contextul socio-economic de la acest început de secol, care nu este unul favorabil păstrării acestei moșteniri deosebit de valoroase. Din care considerent, menirea fiecăruia din noi este de păstra și valorifica acele tradiții, obiceiuri, creații folclorice, căci prin acestea trăiește și supraviețuiește un popor.

ИЗУЧЕНИЕ ЦЕННОСТНОЙ СФЕРЫ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ РОМОВ *Наталья КАУНОВА*

Проблема сохранения этнокультурной специфики больших социальных групп является актуальной в условиях глобализации, когда весь мир вовлечен в круговорот движения, не оставляя места для социальной стабильности и культурной преемственности. Исследование группы ромов позволяет изучить механизмы сохранения этнокультурной специфики больших социальных групп. Не смотря на длительное проживание рядом с другими этносами, ромы остаются группой с высокой степенью закрытости и слабо интегрированной в социум. Культурная инкапсуляция дает ромам возможность сохранения своих культурных границ в течение длительного времени. Закрытость этнической группы ромов существенно затрудняет изучение этой группы, а также проведение эмпирических исследований. Несмотря на объективные сложности изучения ромов, в течение ряда лет нами изучаются социальные представления о ромах и этническая идентичность молодежи ромов включенных в систему образования.

Центральным элементом этнической идентичности являются культурные ценности. Эмпирическое исследование ценностной сферы молодежи ромов (выборка составила 23 человека, возраст 18-30 лет) показало следующие результаты. В рамках психологического универсального измерения культуры «индивидуализм – коллективизм» для респондентов наиболее значимыми среди групповых ценностей являются верность традициям, взаимовыручка, сердечность, а среди индивидуальных ценностей – своеволие, самостоятельность соперничество. Так же для молодежи ромов в большей степени характерно сопротивление социальному контролю, ориентация на собственную группу, открытость переменам и отвержение установки на взаимодействие.

В структуре иерархии ценностных ориентаций (Ш.Шварц) ведущие места занимают такие ценности как смысл жизни, уважающий родителей и старших, безопасность семьи, здоровый, свобода, самоуважение. Наименее значимыми ценностями являются: защищающий окружающую среду, влиятельный, скромный, изменчивая жизнь, социальная сила, единство с природой.

ARHITECTURA OBIECTELOR INDIVIDUALE ȘI SOCIALE ALE COMUNITĂȚII EVREIEȘTI BASARABENE LA SF. SEC. XIX- ÎNC. SEC. XX *Rodica NASTAS*

Prima atestare documentară despre evreii care erau stabiliți în Chișinău datează cu înc. sec. a XVIII-lea. La mijlocul secolului al XIX populația Chișinăului de etnie evreiască a crescut considerabil în urma politicii de colo-

nizare a guberniei Basarabia de către Imperiului Rus. Aproape jumătate din populația orașului Chișinău către începutul secolului XX o constituiau evreii.

Din lista patrimoniului arhitectural evreiesc fac parte monumente de importanță locală cât și națională. La începutul sec. XX în Chișinău erau menționate 70 de sinagogi, însă astăzi funcțională a rămas doar una, Sinagoga geamgiilor (sticlarilor), este înregistrată în Registrul monumentelor de istorie și cultură ca monument cu conotație locală. În timpul celui de-al doilea război mondial, clădirea a fost parțial distrusă, fiind refăcută în 1946–1948 cu folosirea pereților și a decorului păstrat. Din categoria monumentelor de importanță locală face parte și clădirea fostei Școli Profesionale pentru fete. A fost construită între anii 1910–1920, pe parcela de pământ și cu sprijinul financiar al Feiga Abram Micinic, văduva negustorului și filantropului Izrail Lazar Micinic.

Monumente ale patrimoniului evreiesc de categorie națională este Cimitirul evreiesc din sectorul Buiucani al capitalei, fiind atestat din 1887. Pe teritoriul cimitirului se află monumentul consacrat victimelor căzuți în Pogromul din Chișinău, lângă care se află mormântul rabinului Leib Yehuda Țirilson, principalul rabin al Basarabiei pe parcursul a mai multor zeci de ani. Tot aici este situată o sinagogă funebră (ruinată), unica în Moldova. La fel aici putem găsi mormântul unui aviator - monumentul cu o elice care se rotește și până în prezent, precum și o mulțime de morminte și monumente străvechi. Complexul fostului spital evreiesc la fel este un monument de importanță națională. A fost fondat înainte de 1812, în 1843 a primit statut oficial. Începând din anii 70 ai secolului al XIX-lea au fost elaborate proiecte clădirilor stabilimentului curativ. Spitalul este alcătuit din mai multe clădiri, amplasate liber, pavilionar, pe un teritoriu vast. Clădirile au fost construite eșalonat, din anii '80 secolului al XIX-lea până la începutul secolului al XX-lea.

Arhitectura comunității evreiești reprezintă un aspect important din istoria și patrimoniul cultural al Chișinăului. Protejarea, studierea și valorificarea acestui tezaur cultural colectiv trebuie să devină o prioritate a autorităților locale cât și a societății civile. Impactul educațional al patrimoniului cultural este major în instruirea și responsabilizarea civică a tinerei generații.

CUPRINS

Sergei HEGHEA. <i>Situri eneolitice pe moșia com. Brînzeni, r-nul Edineț</i>	8
Степан КОРОЛЯК. <i>Раннехристианские базилики на территории Добруджи – важный элемент историко-культурного наследия</i>	9
Marin ȘALARI. <i>Mănăstirile Moldovei ca patrimoniu spiritual și cultural al societății</i>	10
Александру МАГОЛА. <i>Старинные румынские рукописи и документы, найденные на Святой Горе Афон</i>	10
Ecaterina OPREA. <i>Statutul juridic al țișanilor din Țara Moldovei în secolele XIV–XV</i>	11
Marina GUȚU. <i>Influențe etno-demografice ale transformării unor teritorii românești în raiale otomane (mijlocul sec. XV – începutul sec. XVIII)</i>	12
Daniela HADÎRCA-NASTAS. <i>Contacte și colaborări româno-franceze în a doua jumătate a secolului al XVI-lea – secolul al XVII-lea</i>	13
Andrei EMILCIUC. <i>Implicarea negustorilor armeni în comerțul cu vite din Basarabia (1812–1853)</i>	14
Mihail BULMAGA. <i>Etapele construcției bisericii „Nașterea Maicii Domnului” din satul Zăicana, raionul Criuleni</i>	15
Федор ТОНУ. <i>Роль протестантской и неопротестантской церкви в Бессарабии XIX века в контексте культурно-исторического наследия</i>	16
Иван РЯБЦЕВ. <i>Миграция населения Бессарабии XIX века в описаниях современников</i>	17
Vlada GHERMAN. <i>Pogromul evreiesc din 1903. Mecanism al perturbării politicii mondiale</i>	18
Alexandru BEJENARU. <i>Satul basarabean în perioada interbelică (cazul comunelor Mălăiești și Bălăbănești, județul Lăpușna)</i>	18
Petru CIOBANU. <i>Mihai Robu (1884–1944), primul episcop indigen al Diecezei Romano-Catolice de Iași</i>	19
Ivan DUMINICA. <i>Dimitar Mincev (1905–1973) – un cercetător uitat al bulgarilor din Basarabia</i>	20
Cristian CONSTANTIN. <i>Negustorii din Basarabia și comerțul cu cereale de la Dunărea de Jos (1919–1940)</i>	21
Олег УРСАН. <i>Украинское население села Кетрошика Веке в первой половине XX века</i>	22
Виталий КАЗАНЖИ. <i>Приусадебные земельные участки в комплексе традиций земледелия у бессарабских болгар и гагаузов конца XX – начала XXI вв.</i>	22
Mariana BUBUIOC. <i>Anul 1994 în istoria relațiilor moldo-turce. Aspecte din rela-</i>	

<i>țiile politico-diplomatice</i>	23
Roman TATARLÎ, Valeria TATARLÎ. <i>Activitatea diasporei azere în Republica Moldova (1991–2016)</i>	24
Cristina GHERASIM. <i>Încadrarea alogenilor în rândurile nobilimii din Basarabia – o politică imperială de deznaționalizare</i>	25
Сергей СЫЧЁВ. <i>Бессарабское земство в воспоминаниях современников</i> ...	26
Diana EȚCO. <i>Unele aspecte din istoria funcționării școlii spirituale de băieți din Ismail</i>	27
Petru GOLBAN. <i>Prezența minorităților etnice la studii în cadrul Școlii Agricole de la Cucuruzeni</i>	28
Mihail CHILARU. <i>Politica Culturală a Statului Român și impactul asupra minorităților naționale în Basarabia Interbelică</i>	29
Adrian DOLGHI. <i>Formarea conștiinței civice sovietice prin promovarea identității moldovenești în învățământul și știința istorică (1944–1965)</i>	30
Lidia PRISAC. <i>„Factorul etnic” din Republica Moldova la 25 de ani de la proclamarea independenței</i>	31
Viorica NEGREI. <i>Lumea multiculturală și păstrarea valorilor naționale – o problemă importantă studiată la lecțiile de educație civică</i>	33
Ludmila MOISEI. <i>Educația interculturală – oportunitate de promovare a patrimoniului etnocultural</i>	33
Dorina ONICA. <i>Valorificarea componentelor patrimoniului spiritual în educația tinereii generații</i>	35
Ala BÎRLADEANU. <i>O perspectivă multiplă în predarea istoriei ori învățarea istoriei în afara orei de curs</i>	36
Ирина КАУНЕНКО. <i>Подготовка психологов к работе в поликультурном образовательном пространстве</i>	37
Виктор ДАМИАН. <i>Еврейский этнокультурный компонент в системе образования Республики Молдова: история и структура</i>	38
Andrei PROHIN. <i>Cultura tradițională românească în presa pentru copii din Republica Moldova</i>	39
Livia SÎRBU. <i>Rolul patrimoniului arheologic în societatea contemporană</i>	39
Нина ИВАНОВА. <i>Символы Республики Молдова в представлении молодежи страны</i>	40
Татьяна ВОЛОШИНА. <i>Основные исторически сложившиеся ресурсы для формирования этнической и языковой толерантности в Республике Молдова</i>	41
Adrian DOLGHI, Denis FABIAN. <i>Valori naționale și europene: cazuri de succes</i>	

<i>În acomodarea diversității în statele UE</i>	42
Alina FELEA. <i>Căsătoriile mixte: istorie și contemporaneitate – propunere pentru un modul de predare-învățare</i>	44
Георгий ПАСКАЛОВ. <i>Сохранение и продвижение культурно-исторического наследия в городе Твардица, Тараклийского района</i>	45
Николай КИРНЕВ. <i>Уровень знаний языка и истории своего народа в среде болгарской молодежи Республики Молдова (пример города Твардица, Тараклийского района)</i>	46
Maria AXENTI. <i>Interacțiuni culturale în spațiul urban: cartografierea Chișinăului multiethnic</i>	47
Natalia GRĂDINARU. <i>Medicina populară: prerogative de cercetare</i>	48
Carolina COTOMAN. <i>Cercetarea patrimoniului etnografic (axată pe exemple din localitatea Crihana Veche, raionul Cahul)</i>	49
Nicolae DUDNICENCO. <i>Cunoștințe ale poporului român referitoare la stejar</i> ...	49
Федор ЧАВДАРЬ. <i>Этнокультурная тематика в газете «Ана Сёзю» (1988–1994 гг.). (По результатам пилотного исследования)</i>	50
Надежда АКСЕНОВА. <i>Репертуар Государственного молодежного театра „С улицы роз” в период 2010–2015 гг. и его роль в воспитании молодого поколения</i>	51
Александр ЛАМБОВ. <i>Правовое положение потомков болгарских переселенцев в Республике Молдова и Республике Болгария в настоящее время</i>	52
Marina MIRON. <i>Fenomenul Meșterului Manole în folclorul bulgar și moldovenesc și rolul acestei teme în educația tinerei generații</i>	53
Marinela BRÂNZEANU. <i>Necesitatea valorificării patrimoniului etnocultural în educarea tinerei generații</i>	54
Luisa – Georgiana TANASE. <i>Tânăra generație și meșteșugurile artistice tradiționale românești</i>	55
Ludmila TOMULEȚ, Valentin TOMULEȚ. <i>Unele considerații privind clasificarea și expresia semantică a principalelor dansuri populare la românii basarabeni</i>	55
Nicolae GRIBINCEA. <i>Coregrafia tradițională – parte componentă a patrimoniului imaterial al Republicii Moldova</i>	57
Наталья КАУНОВА. <i>Изучение ценностной сферы современной молодежи ромов.</i>	58
Rodica NASTAS (UPS „I. Creangă”). <i>Arhitectura obiectelor individuale și sociale ale comunității evreiești basarabene la sf. sec.XIX- înc. sec. XX</i>	58

Foto de pe copertă: „Tineretul din or. Tvardița, r-nul Taraclia în vestimentația tradițională bulgară (foto: Tatiana Lazar/Moldova Adevărată)”